ئەرنست بلوخ وشۆڕش ئومێد..
رزگار عەلی

لە ئەرشیفی دەنگەکانەوە..٢٠١٦

یەکەم/ دەروازەیەك بۆ ناسینی ئەرنست بلوخ (1977_1885)

بلوخ لە سال□ی 1885 لە شاری (لودفیگر) کە دەکەوێتە ڕۆژئاوای ئەڵمان لەدایکبووە، لە ئەسڵدا جولەکەیە، باوکی ماکس بلوخ لە سکەی ئاسنین کاریکردووە، بلوخ هەر لەسەرەتای تەمەنی دەستی کردووە بە خوێندنەوەی فەلسەفەی سیاسی و هەریەکە لە (فشتە و هیگڵ و شلینگ) کاریگەریان لەسەری بەجێهێشتووە. بلوخ لە بواری ئەکادیمیش لە سال□ی 1905 لە زانکۆی مونیخ گەیشتۆتە پلەی دکتۆرا، نامەی دکتۆراکەی بلوخ بەسەرپەرشتی فەیلەسوفی و زانای دەروونی (ئەوزفلد کولبە) بووە، بابەتی نامەکەش لەسەر فەیلەسوف (هیزیش ریکرد1863_1936) بووە کە لەسەر فەلسەفەی مێژوو کاریکردووە، دواتر بلوخ مال□ی دەگوازێتەوە بەرلین، لە بەرلین جۆرج زمیل(1858_1918) دەناسێت، پاش جۆرج لەیەکێك لە هۆڵەکانی وانەوتنەوەی فەلسەفەی لەگەڵ فەیلەسوفی مارکسی جۆرج لۆکاش ئاشنایەتی پەیدا دەکات، لە سال□ی 1912 بلوخ دووردەخرێتەوە بۆ شاری □□□□□هایدلبر) هەمان ئەو شارەی کە لۆکاشی لێیە، لەو شارە نزیکایەتی تەواوی بلوخ و لۆکاش دەسپێدەکات. قۆناغی هاورێیەتی لۆکاش قۆناغێکی زێڕینی بلوخ بووە، چونکە لەگەڵ لۆکاش کەوتونەتە ناو مناقشەیەکی قوڵی فیکر و ئەدەبیاتەوە، تەنانەت هەندێك جار بووەتە شەڕیان، بەڵام هیچ کاتێك ئەم شەڕە کاریگەری لەسەر هاوڕێیەتییەکەیان دروست نەبووە، تەنانەت بلوخ ئەوندە بایەخی بە لۆکاش داوە کە کتێبەکەی (کێشەی مادییەت) پێشەکەش کردووە. هەر لەو شارە بلوخ ئاشنایەتی دروست دەکات لەگەڵ فەیلەسوفی سۆسۆلۆژی ماکس فیبر(1864_1920) بەڵام بەهۆی ئەو ناکۆکییە فیکرییەی کە لە نێوانیان هەبووە ئەو ئاشنایەتییە درێژە ناکێشێت. بلوخ لە سال□ی 1913 ژیانی هاسەرگیری لەگەڵ ئەلیزا شترنسکی پێك دەهێنێت، بەڵام لە سال□ی 1921 ئەلیزا کۆچی دوای دەکات، کۆچی ئەلیزا کاریگەری دەروونی گەورە لەسەر بلوخ بەجێدەهێلێیت، تەنانەت ئەم کاریگەرییە لە کتێبی (ڕۆحی یۆتۆپیا) بە ئاشکرا دەردەکەوێت. بلوخ دوای مەرگی ئەلیزا دەبێتە گەڕیدەیەك لە نێوان (ئیتالیا و سویسرا و تونس) ئەمەش وای لێدەکات کە ئاشنایەتی لەگەڵ جیهانی ئیسلامی دروست بکات، پاشان ئەم گەڕانە لە

کتێبی (پرنسیبەکانی ئومێد) کە تێکەڵەیەك لە کەلپوری یەهودی مەسیحی مانفێست دەکات، بلوخ دەگەڕێتەوە بەرلین و تا ئەو کاتەی کە نازییەت دەسەڵات دەگرێتە دەست لەوێ دەمێنێتەوە، باش گرتنە دەستی دەسەڵات لە لایەن نازییەت ساڵی 1933 بلوخ کۆچ دەکات بۆ سویسرا و باش ئەوەی جەنگی دووەمی جیهانی کۆتایی دێت دەوڵەتی ئیشتراکی دەسەڵات دەگرێتە دەست زانکۆی لیبزج دەعوەت نامەیەکی بۆ دەنێرێت و کورسییەکی فەلسەفەی پێشەکەش دەکەن، بلوخ لە ساڵی (1954_1955) هەردوو بەرگی (پرنسیبەکانی ئومێد) بڵاودەکاتەوە، کە بە کاریگەرترین کتێبی بلوخ دادەنرێت. هەرچەند هەندێك ڕا هەیە کە هیچ شتێکی هاوبەش لە نێوان مارکس و بلوخ نییە، بەڵام زۆربەی بۆچوونەکان لەسەر ئەوە کۆکن کە بلوخ بە کاریگەرترین فەیلەسوفی سەدەی بیستی مارکسی هەژمار دەکرێت، چونکە ئەوەی بلوخ و مارکس کۆدەکاتەوە ئاڕاستەکردنی شۆڕشە بۆ گۆڕینی جیهان، ئەمەش لە ڕێگەی بەدەستهێنانی ئازادی و دەرچوونی مرۆڤە لە کۆیلایەتی …

_دیارترین کارەکانی بلوخ:

1. ڕۆحی یۆتۆپیا 1918 (پەڕینەوە بۆ جیهانێکی نوێ)
2. تۆماس مونتسر 1921(شۆڕشی لاهوت) (خوێندنەوەیەکی نوێی مارکسیانه بۆ مێژوو)
3. شوێنەوار 1930 (گێڕانەوەی ژیاننامە)
4. میراتی ئەم زەمەنە 1936 (ڕەخنەگرتن لە فاشیزم و بورجوازییەتی ئەڵمانی)
5. ئازادی و سیستەم 1946 (کاریگەری ئومیَد لەسەر بیرکردنەوەی مرۆڤ)
6. پرنسیبەکانی ئومێد

   لە گرنگترین کارەکانی بلوخ هەژمار دەکرێت، بلوخ لەم کتێبەدا وێنەی جوڵینەری مرۆڤمان بۆ شیدەکاتەوە و ئاماژە دەکات کە سوبێکت کۆتایی نەهاتووە و نایەت، تەنانەت لەو کاتانەش کە هەموو دەرگاکان لەسەرمان قفڵ دەدرێت هێشتا دەتوانین وێنە و ڕووداوەکانی پشت دەرگاکان ببینین و بیجوڵێنین و ئاراستەی بکەین، بلوخ لەم کارەدا بۆ ئەوەی جوڵینەرمان بجوڵێنێت دەمانگەڕێنێتەوە سەر پرسیارەی ئەوەی: ئێمە کێن؟ لە کوێوە هاتووین؟ بۆ کوێ دەڕۆین؟چاوەڕێی چی دەکەین؟ چاوەڕێی چی دەکەن؟ بلوخ وەڵامی ئەم پرسیارانە بە ڕەخنەگرتن لە مەشروعێکی شارستانی پەیوەست بە (ئومێدە)وە دەداتەوە… ئێمەش لەم نووسینەدا زیاتر دەچینە ناو

شیکردنەوەی ئەم کتێبە، بەڵام بۆ ئەوەی تەفسیراتەکانی تری بلوخ و کتێبەکانی تری فەرامۆش بکەین…

دووەم/ ئاشنابوون بە چەمکە سەرەکییەکانی بلوخ

کاتێک مرۆ دەست بە ئیشێکی فەلسەفی دەکات، یەکەم پرسیار ڕووبەڕووی دەبێتەوە ئەوەیە: ئایا فەلسەفە چییە؟ ژیل دۆلۆز(١٩٢٥_١٩٩٥) وەڵامی ئەم پرسیارەمان دەداتەوە کە فەلسەفە بریتییە: ((لە هونەری پێکهێنان و داهێنان و دروستکردنی چەمک))، ئەی چەمک چییە؟ بۆ ئەمە زمانمان نییە؟ تۆ بۆ دەتەوێت زمانی ئەمە سەقەت بکەیت؟ نەخێر هاوڕێ گیان زمانی فەلسەفی زمانێکە وەکو زمانەکانی تر، ئەویش پێویستی بە فەربوونە ، پێویستی بە شەونخونییە، بەڵام یەک جیاوازی هەیە لەگەڵ زمانەکانی تر ئەویش ئەوەیە زمانی فەلسەفی بۆ ئەوەی بمێنێتەوە دەبێت بەردەوام بخوڵقێت، واتە نابێت دوای پاپیری پاپیرت بکەویت، بە پێچەوانەوە دەبێت پاپیری پاپیرت بکوژیت، ئایا کێ ئەو کارە دەکات؟ بێگومان کەسایەتی چەمکگێرا؟ ئەی کەسایەتی چەمکگێرا کێیە؟ فەیلەسوف. بێگومان بۆ ناسین و تێگەیشتنی چەمکەکان و زمانی بلوخ تێگەیشتن لە بلوخ کارێکی نەکردەیە، بلوخ کەمێک چەمکی داهێناوە کە لە ڕێگەی ئەو چەمکانەوە دەمانباتە ناو پەیوەندی (بوون و ماهییەت) لەناو بوونی واقیعی ئەم جیهانە. ئەم چەمکانە کە بلوخ بەکاریهێناوە دەلالەتن لە بوونی هەبوونێک کە کارایە لەناو جیهان لە ڕووبەڕووبوونەوە لەگەڵ مەحاڵ، هەبوون لێرەدا ئاماژەیە بۆ ناکۆکی، ناکۆکی دەربارەی خۆ، دەربارەی ئەوەی کە (هێشتا نەگەیشتووە). یان هەبوون هێشتا لە ڕێگایە بۆ ئەوەی بگات. دەبێت بزانین کارکردنی بلوخ و داهێنانی چەمک لای بلوخ تەسەورێکی مەعریفی ناداتە دەستەوە، بەڵکو داهێنانی چەمک ڕێگایەکی خەلاقە بۆ شێوەیەکی نوێ و بینینێکی نوێ بۆ جیهان. بە هەرحاڵ هەموو ئەو چەمکانەی کە بلوخ ئاماژەی پێدەکات و دایهیناوە تەعبیرە لە بوونێک کە هێشتا نەگەیشتووە. ئایا ئەو چەمکانە چین؟ ئایا مانایان چییە؟

١. هێشتا_ نەبوو (not- yet)

هێشتا [illegible] نەبوو ئەنتۆلۆژیایەکی مەحکومی سوبێکتە، واتە هیچ سوبێکتێك نییە خاڵی بکەیتەوە لە هێشتا نەبوو، بەڵام هێشتا_نەبوو پەیوەندییەکی سەربەخۆ نییە بەڵکو پەیوەندییە لەگەڵ ئوبێکت، واتە سوبێکت پێویستی بە ئوبێکتە، ئوبێکت لێردا دەبێتە بناغەی ئەوەی کە

سوبێکت کامڵ بکات، واتە سوبێکت لە بیرکردنەوەی ئەوەی کە (نەبووە) یان (هێشتا -نەبووە) بۆ ئەوە دەڕوات کە (بوونی هەبێت). بلوخ ڕای وایە هیچ کاتێك (هێشتا- نەبوو) پێویستی بە بەڵگە هێنانەوە نییە، واتە گومانی ئەوەمان لا دروست بێت کە ئێمە بریفێکتین و کامڵین، بەڵکو ئێمە مادەم وەکو کۆجیتۆ ئاماژەی بۆدەکات هەین کەواتە ئەوە نین ئێستا هەین، یان بە تەعبیرێکی تر ئێمە مادەم مرۆڤین شعوری ئەوەمان پێدراوە کە ئەوەی ئێستا هەین ئەوە نییە کە دەمانەوێت. ئەرنست بلوخ لە حاڵەتی (هێشتا- نەبوو) پرسیارێك ڕووبەڕوومان دەکاتەوە و ئاماژە دەکات، مادام (هێشتا- نەبوو) ئەنتۆلۆژییانە بە من دراوە، کەوتە چی ڕوودەدات بۆمان؟ من کائینێکم بوونم هەیە، بەلاَم هێشتا نەبوومەتە خاوەنی ئەو بوونەی کە دەمەوێت، کەواتە ئەمە ئەوە دەگەیەنێت کە ماهییەتی جیهان بۆ من کراوەیە، دەبێت هەوڵ بدەم، تێبکۆشم و بجوڵێم، گواستنەوەی کۆجیتۆ بۆ ناو چەمکی (هێشتا نەبوو)ی بلوخ ئەوەیە کە من هەستدەکەم بوونی هەیە، بیردەکەمەوە و گومان دەکەم، بەڵاَم ئەوەی کۆجیتۆ ئاماژەی پێدەکات کە (من هەم) بناغەیەکی ئەنتۆلۆژیی بە من دەبەخشێت، بەڵاَم کە (من بیردەکەمەوە) دەخەینە پاڵی و لەگەڵ (هێشتا نەبوو) بلوخ دایدەنێیت بناغەیەکی ئەنتەرپۆلۆژیا دەداتە دەست، بەڵاَم ئەنتەرپۆلۆژیای پەتی نا، بەڵَکو ئەنتۆلۆژیای ئەنتەرپۆلۆژیا، بەلاَم کە بەشێك لە کۆجیتۆی ئەنتۆلۆژی (من هەم) دانێین، لەگەڵ بلوخ ناکۆك دێتەوە، بلوخ تەعبیر لەوە دەکات کە: ((من بیردەکەمەوە کەواتە من نیم)) یان ((من بیردەکەمەوە کەواتە دەبێت بوونم هەبێت)) کەواتە لای کۆجیتۆ ناسنامەی ئێمە (ئێستایە) بەڵام لای بلوخ ناسنامەی ئێمە (داهاتووە)…

2. هێشتا دەرنەکەوتوو (pre-apperrance)

هێشتا-دەرنەکەوتوو یەکێکی تر لە چەمکە سەرەکییەکانە فەلسەفەی ئەرنست بلوخ. (هێشتا -دەرنەکەوتوو) گەڕانەوەی ئوبێکتە بۆ ناو سوبێکت، بە جۆرێك ئوبێکت هێشتا خۆی دەرنەخستووە، یان هێشتا خۆی بۆ ئاگایي ئێمە نەداوەتە دەست، ئەم گەڕانەوەیە لە ڕێگای داهاتوو ڕوودەدات، بەلاَم بلوخ لەم چەمکەدا کاریگەری ئەدەبیاتی پێوە دیارە، چونکە بۆ بلوخ گەڕانەوەی داهاتوو لە ڕێگەی خەیاڵەوە دەبێت، واتە خەیاڵ دەورێکی گرنگ و یاریکەرێکی سەرەکییە لەناو چەمکی (هێشتا- دەرنەکەوتوو). هێشتا دەرنەکەوتوو وەزیفەیەکی ئەنتۆلۆژی کە ئێمە بۆ ئەو ناتوانین بژیت، چونکە دەرنەکەوتوو

تاریکییەکی هەمیشەییە کە ئێمەی داگیر کردووە، ئێمە بەردەوام مەحکومین ڕووناکی بکەینەوە، ئەگەر ڕووناکی نەکەینەوە، یان ئەگەر بۆ ڕووناکبوونەوەی نەڕۆین ئەوا تاریکی دەمانکوژێت، دەرنەکەوتوو بە تەنیا هیچ مانایەك بەدەستەوە نادات، دەرنەکەتوو وێنەیەکی حەقیقەتی ڕەهایە کە ئەگەر (پێی بگەین و پێی نەگەین) عەدەمییەتی لێدەکاتەوە، ئەگەر پێی بگەین موتەکامل دەبین لە مرۆ دەردەچین دەبینە خوا، ئەگەر پێی نەکەین عەدەمییەت باڵ بەسەرماندا دەکیشێت، بەلاَم چارەسەری هەردووکیان ئەو پێشگرەی (هێشتا)یە کە بلوخ داینەوە، هیشتا حەقیقەتی ڕەهاو پووچییەتی دەکوژێت و فۆڕم بە (دەرنەکەوتوو) دەدات و بوونێکی دایناماکی بە ئێمە دەبەخشێت، (هێشتا) لە عەدەم رزگارمان دەکات چونکە هەم دەگەین هەم ناگەین، بە کورتی هێشتا ئومێدی بەردەوام بە هەوڵی سوبێکت دەبەخشێت.

٣. ئومێد (hope)

بە بەهاترین چەمك لای بلوخ ئومێدە، بلوخ لە ڕێگەی (ئومێد)ەوە دابڕانێکی مەعریفی لەگەڵ فەلسەفەی پێش خۆی دروستکرد، هەموو ئەو چەمکانەی کە بلوخ خوڵقاندوونی دواجار هەموویان دەچنەوە ناو ئومێد، ئومێد فۆڕم بە هەموو چەمکەکانی تری بلوخ دەبەخشێت، ئومێد وا دەکات ئێمە لە قەلەقی ڕزگارمان بێت بەوە هیشتا کامڵ نەبووین، ئومێد پاڵنەری بەرەو پێشچوونی ئێمەیە. بەلاَم دەبێت بزانین ئومێد کورتناکریتەوە بۆ تەنیا خۆزگە و تکاکانمان، بەڵکو جەوهەری (ئومێد) تاکیدکردنەوەی ئەوەیە کە ئێمە کاتیك نەگەیشتووین، مانای ئەوە نییە ناگەین، ئەمەش لە وەستان رزگارمان دەکات و تموحێك دەخاتە پاڵمان بۆ ئەوەی بجوڵێین، ئومێد خوڵقێنەری یۆتۆپیایە، واتە پرنسیبی ئومێد پرنسیبیکی یۆتۆپیاییە، ئەوە یۆتۆپیاشە تەحەکوم بە هەموو جوڵە و گۆڕانکارییەکانی ئیمە دەکات…

٤. پێشەوە ((front

پێشەوە پەیوەندییەکی جەوهەری و کۆنکریتی لەگەڵ چەمکی (نا) هەیە، لای بلوخ ئەوە (نا)یە کە (پیشەوە) دەخاتەکار، یان (نا) یاخیبوونە دەربارەی دۆخی ئێستا بۆ ئەوەی بیکوژین و بگەینە پیشەوە، واتە (نا) خوڵقێنەری (پێشەوە)یە، یان پاڵنەرە بۆ پێشەوە، ئەوەش (نا) دەخاتە کار (هێشتا- نەبووە)، هێشتا نەبوو حاڵەتێکی ئۆنتۆلۆژییە کە (نا) دروست دەکات، بەڵام (هیشتا- دەرنەکەوتوو) حاڵەتێکی ئۆنتۆلۆژییە کە بەرەو(پێشەوە)مان دەبات.. ئەوەی دەبێت بزانین چەمکەکان لای بلوخ هەموویان پەیوەندییان بەیەکەوە هەیە، هەندیك جار هەموویان لەناو یەکدا یەکتری دروست دەکەن…

سێیەم/ ئۆنتۆلۆژیای هۆشیاری

جەوهەری فەلسەفەی بلوخ لەسەر دوو پایە وەستاوە، یەکەمیان ئۆنتۆلۆژیایە. دووەمیان ئەنتەرپۆلۆژیایە، دووەمیان بەشێکی سەرەکی یەکەمیانە و بە بەردەوامی لەناو یەکەمیان خۆی دەبینێتەوە، لایەنی ئەنتەرپۆلۆژی خۆی لەگەڵ (هیَشتا-نەبوو) دەبینێتەوە، ئەمەش کاتیَك مرۆڤ هەستدەکات و ئاگایی ئەوەی هەیە کە پێویستی بە شتێکە، بەلاَم ئەو شتە نییە، یان هیَشتا بوونی نییە. بەڵام لایەنەکەی تر واتە ئەنتۆلۆژیا خۆی لەگەڵ (بوون) دەبینێتەوە، ئەمەش کاتیَك وجودی دەرەوە پێویستە بوونی هەبێت، بەڵام بوونی نییە. واتە ئەنتەرپۆلۆژیا حاڵەتی ناوەوەی سوبێکتەڵ کە هەست دەکات لەناو خۆیدا نوقسانە و بۆ ئەم نوقسانیەش دەچێتە ناو وجودی دەرەوە بۆ ئەوەی بگات، بەڵام کاتێك ناگات، پەیوەندی نێوان ئەنتەرپۆلۆژیا و ئۆنتۆلۆژیا لەدایك دەبێت، یان پەیوەندی نێوان (هێشتا نەبوو) لەگەڵ (بوون) تێکەڵ بەیەك دەبن. کەواتە لە ئێستادا پەیوەندییەك دروست دەبێت لە نێوان سوبێکت و ئوبێکت، یان لەنێوان زاتی مرۆڤ و جیهانی سروشت، ئەم پەیوەندییە وادەکات (پرنسیبی ئومێد) بهێتە کایەوە، بلوخ لە کتێبی (ڕۆحی یۆتۆپیا) پرسیارێك دەکات: ئایا چۆن دەزانین کە ئێمە ئەو مەعریفەیەمان نییە کە دەبوایە هەبێت، یان چۆن دەزانین نوقسانین؟ یان بە شێوەیەکی تر، مەعریفەی ئێمە چۆن دەگاتە ئەوەی کە هێشتا-نەبووە؟ بلوخ لەناو سوبێکتدا شتێك دەدۆزێتەوە ئەو شتەش جیهانی (ئارەزوو)ە. جیهانی ئارەزوو لەناو هەموو مرۆڤێك بوونی هەیە، ئارەزوو جێگەیەکە بۆ ئەوەی هەموو کێشەکانی مرۆڤ بچنەوە ناوی و لەوێوە خۆیان مانفێست بکەن. لێرەدا ئێمە بۆ ئەوەی ئاگاداربین دەچینە ناو سایکۆلۆژیا، بەڵام سایکۆلۆژیا وەکو ئەوەی فرۆید لە کتێبی (لێکدانەوەی خەونەکان) ئاماژەی پێکردووە گەڕانەوەیە بۆ ڕابردوو، یان چارەسەرکردنی کێشەکانی ڕابردووە، بەڵام فەلسەفەی بلوخ ڕۆیشتنە بۆ پێشەوە و داهاتوو، فەلسەفەی فرۆید دۆزینەوەی کێشەیە، بەڵام فەلسەفەی بلوخ چارەسەرکردنی کێشەیە، فرۆید لێکدانەوە بۆ خەون دەکات لەکاتێکدا لە خەوداین یان لە ناهۆشیاریداین، بەڵام بلوخ لێکدانەوە بۆ ئەوە خەونە دەگات کە لەوپەڕی هۆشیاریداین، بلوخ ئاماژە دەکات ئەو خەونەی کە لە هۆشیاریدا دەیبینین ئیرادەی گۆڕان دروست دەکات، بە جۆرێك ئەو خەونە خەونێکی خەلاقە کە خەیاڵ دروست دەکات و بیرکردنەوە دەخوڵقێنێت، ئەو بیرکردنەوەش دەورێکی گرنگ دەبینێت بۆ ئەوەی گۆڕانکاری دروست ببێت. کەواتە دەگەینە ئەوەی کە فەلسەفەی بلوخ چالاکییەکی هۆشیارانەیە و هۆشیاری دەخاتە کار، بەڵام بلوخ بە پرسیارێك ئایا چالاکی هۆشیاری چۆن دروست دەبێت؟ دیسان دەمانخاتەوە

ناو سایكۆلۆژیا، بە مانایەك لەماناكان بلوخ ئیش لەسەر (بوونگەرایيەکی سایكۆلۆژی) دەکات، لاکان بە گەڕانەوە بۆ فرۆید دەگەڕێتەوە بۆ قۆناغی منداڵی و لە دیمەنی قۆناغی ئاوێنەیی وێنەیی هۆشیاربوون ڕووندەکاتەوە، بلوخیش هەر دەگەڕێتەوە لای منداڵ و قۆناغی هۆشیاریبوونمان بۆ ڕووندەکاتەوە، بەڵام بە ئاڕاستەیەکی تر.

بلوخ سەرەتای هۆشیاریی دەگەڕێنێتەوە لای منداڵ و ئاماژە دەکات منداڵ لە حاڵەتی خەوبینیندایە، واتە منداڵ بوونەوەرێکە کە دەتوانێت خەو ببینێت، بەڵام خەونەکانی منداڵ تەڵخ و لێڵن، ئەو خەونەی منداڵ دەیبینێت سەرەتایەکە بۆ ئاشکراکردنی شتەکان، سەرەتایەکە بۆ بەدەستهێنانی مەعریفە، هەموو بەدەستهێنانێکی مەعریفەش جۆرێکە لە یاخی بوون، یاخی بوون بەرامبەرئەو شتانەی کە لەبەردەستین، واتە یاخیبوون لای منداڵ هی ئەوەیە دەیەوێت بزانێت، منداڵ سوبێکتێکە بەدوای هۆشیاری دەگەڕێت، بە دوای ئەوە بزانم ئوبێکت چییە، هەر ئەمەش منداڵ لە قۆناغی منداڵی هەموو شتەکان دەشکێنێت، تا ئاشکرا بن، بەڵام ئاشکراکردن شتەکان لەو تەمەنەدا تەواو نابێت، ئەوەی لە منداڵ بۆ فەلەسەفەی(بلوخ) گرنگە دەربارەی(ئاشکراکردنی شتەکان) ئەو بەردەوامی بوونەیە کە هەیەتی، ئەو هەوڵەیە کە دەبێت بگاتە ئەنجام، ئەو (شۆڕشی ئەومێد)ەیە کە هەڵیگیرساندووە، لە هەمووی گرنگتر ئەوەیە منداڵ هیچ کات ناگاتە دەرەئەنجامێك کە بیوەستێنێت، هیچ کات ناگاتە ئەوەی کە ئێستێك بکات، بەڵام بۆ بلوخ ئەوە جێگەی دڵخۆش نییە چونکە لێرەدا هۆشیاری ناکامڵە بەرانبەر واقیع، هۆشیاری مامەڵەکردنە لەگەڵ سەروو واقیع، بلوخ دەیەوێت لە قۆناغەکانی تردا وەکو منداڵ مامەڵە بکەین، وەکو منداڵ تەسلیم نەبین، وەکو منداڵ (شۆڕشی ئومێد) هەڵگیرسێنین. بلوخ ئاماژە دەکات کاتێك ئێمە دەگەینە تەمەنی سیانزە ساڵی ئیتر سەروو واقع خۆی دەداتە دەست واقیع، ئیتر مامەڵەکردنمان لەگەڵ واقیعە، ئیتر هۆشیاری ئێستێك دەکات و خۆی بۆ تێڕامان دەداتە دەستەوە، لە تەمەنی سیانزە ساڵی منداڵ خەو بەوە دەبینێت هەنگاو بەرەو ژیانێکی باشتر بنێت، لەم تەمەنە بە پێچەوانەی پێشتر دونیا ئاشکرایە بۆمان بەڵام خەونەکانمان نائاشکرایە، لێرەدا گریمانە دروست دەبێت، گریمانە بەرانبەر ڕێگاگەڵێکی زۆر، بەرانبەر جۆرەها ژیان، بەم گریمانانەوە دەچینە ناو تەمەنی حەفدە ساڵی، لێرەدا و لەم قۆناغەدا گریمانەکان پێکدادان دروست دەکەن، پێکدادان دەربارەی وێنەکان، دەربارەی ڕووداوەکان، دەربارەی ناجێگری سوبێکت بوونمان، جەوهەری ئەو پێکدادانە هی ئەوەیە کە سوبێکت وێنەی داهاتووی لا کێشراوە، ئەم

وێنەیە وا لە سوبێکت دەکات حەز بکات هەموو شتێك بۆ خۆی بێت، هەموو شتێك خۆی خاوەنی بێت، بلوخ ئەم خەونە لەم تەمەنەدا بە خەونی بورجوازییەکان دەشوپێنێت کاتێك دەیانەوێت هەموو شتێك بخەنە ژێر کۆنترۆڵی خۆیان، خەون بینیی بورجوازییەت خەون بینینە بە داگیرکردنی هەموو ئەو شتانەی کە هەیە و ئەوان خاوەنی نین. لە قۆناغێکی تر کاتێك پێ دەخەینە ناو تەمەنی بیست ساڵییەوە، ئەم قۆناغە (نا) لەدایك دەبێت و دەچێتە ناو (هێشتا-نەبوو)، پەیوەندی (نا) بە (هێشتا-نەبوو) پەیوەندییەکە کە گۆڕان دەهێنێتە کایەوە، یان بە جۆرێك لە جۆرەکان هیچ قۆناغێك ئەوەندەی ئەم قۆناغە سوبێکت بیر لە گۆڕینی دونیا ناکاتەوە، لەم قۆناغە ناشیرینێکان، ڕێگرییەکان، تاریکییەکان سەرهەڵدەدەن، لەهەمانکاتیشدا سوبیکتبوون بەرەنگاری هەموو شتێك دەبێتەوە، یاخی دەبێت بەرانبەر کۆمەڵگە. لە کۆتا قۆناغدا کە بریتییە لە قۆناغی (پیری) پچرانێك دروست دەبێت لە نێوان سوبێکتی پیر و کۆمەڵگە، سوبێکتی پیر هەستدەکات ئیتر کۆمەڵگە بەجیدەهێڵێت، لەم قۆناغە ئەوەندە (ناوەوەی) سوبیکت ئیش دەکات، ئەوەندە بیر لە دەرەوە ناکاتەوە، هۆشیاری پیر زیاتر بیرکردنەوەیە لە ڕابردووی خۆی، پیر خەون و خۆزگەکانی بە یادەوەری بەسەر دەبات، بە یادەوەری گەڕانەوە بۆ سەردەمانی گەنجی، بەڵام ئەمە مانای ئەوە نییە کە هۆشیاريي (قۆناغی پیری) هۆشیارییەکی یادەوەریانەیە بەرانبەر ڕابردوو، یان هەمووی هەر ڕابردووە، بەڵکو دەوڵێکی گەورەشی هەیە بەسەر داهاتوو، تەنانەت بلوخ بە پێگەیشتووترین قۆناغی ناو دەنێت، بەڕای بلوخ ئەم قۆناغە گەر بیرکردنەوەیەکی داهاتوویانە سەر هەڵبدات ئەو بیرکردنەوەیە کۆکردنەوەی هەموو جوانییەکان و عاقڵمەندی سوبێکتە، چونکە بلوخ ڕای وایە ئەم قۆناغە خاڵییە لە غروری گەنجایەتی و پڕە لە حیکمەت و ئیرادەی دەهێنەرانە. کەواتە دەگەینە ئەو ئەنجامەی کە هۆشیاریی بۆ ئەوەی بگاتە ئەوەی کە دەیەوێت لەسەر شێوەی (هێشتا-نەبوو) خۆی مانفێست دەکات، جەوهەری هێشتا-نەبوو ئەوەیە کە لە تاریکی ڕزگارمان دەکا، بۆیە هێشتا-نەبوو پاڵنەرە سوبێکتە بۆ ئەوەی خۆی بگەیەنێتە ڕوناکی، بە زمانی سایکۆلۆژیا هۆشیاری دەیەوێت دەست بەسەر ناهۆشیاریدا بگرێت و ناهۆشیاری نەهێڵێت، بەڵام لای بلوخ پەیوەندی نێوان هۆشیاری بە ناهۆشیاری پەیوەندییەکی ناوەکی نییە، بەڵکو هۆشیاری لەسەر ئەساسی دەرەوە خۆی دادەمەزرێنیت، پەیوەندی هۆشیاری و ناهۆشیاری لای فرۆید ئەوەیە کە خەونەکانمان چەپینراون چوونەتە ئەو شوێنە تاریکییەی کە پێی دەڵێین نەست، ئەوەی لای فرۆید ئێمە چاوەڕوانین ئەوەیە کە ئەو خەونانە زیندووبکرێنەوە، بەڵام بلوخ خەونەکان ناو دەنێت (مژدەی

خۆرهەڵاتێکی نوێ)، واتە هاتنەدی ئەو ئومێد و خەون و خەیاڵەی کە لە داهاتوو دەیبینم، بەڵام لە ئێستادا هاتۆتە دی، مژدەی بەرەبەیان هاتنی سەرزەمینێکی یۆتۆپییە بۆ ناو ئێمە، بلوخ ئەو مژدەیە بە شۆڕشێکی سیاسی و کۆمەڵایەتییە دەزانێت کە لە وەستان رزگارمان دەکات و دەمانگەیەنێتە داهاتوو.

چوارەم/ شۆڕش چۆن سەرهەڵدەدات؟

مرۆ کە بیردەکاتەوە بۆ ئەوە بیر دەکاتەوە کە بگاتە شتێك، گەیشتن بە شتێك دەرئەنجامی (نا)بوونە بۆ شتێکی تر، واتە (نا) لە کامڵیدا سەرهەڵنادات، بەڵکو بەردەوام هەست بە کەمبوون دەکات، بۆیە دەیەوێت بگاتە کەمنەبوون، ئەو پاڵنەری (نا)یە، یان ئەو دەنگەی کە (نا) ئاگاداردەکاتەوە یان (نا) لە حاڵەتی نائارامیدا دەهێڵێتەوە ئارەزووە، واتە (نا) هیچ کاتێك لە خۆیەوە سەرهەڵنادات بەڵکو پێویستی بە شتێکە، بەڵام ئەو شتەی لەبەردەم نییە. (نا) کۆتایی سوبیکت نییە، واتە بیربکەینەوە ئەو کاتەی (نا) بەسەرماندا زاڵە، ئەوە کۆتاییمان هاتووە، بەڵکو بلوخ ئاماژە دەکات (نا) سەرەتایی فۆڕم بەخشینە بە سوبێکت، واتە ئێمە هەرگیز ناتوانین بۆ نەفیبوونی ئێستامان بیر لە خۆمان بکەینەوە، لێرەدا بیرکردنەوە پێش نەفیبوونی سوبێکت دێت، بەڵام ئەگەر بیرکردنەوە نەگاتە ئەوەی نەفی سوبیکت بکەین ئەوە بیرکردنەوە نییە. لەگەڵ نەفیبوونی سوبیکت بەرەو نەفی بوونی دونیا دەڕۆین، واتە نەفیبوونی سوبیکت و نەفیبوونی دونیا توند بەیەکەوە بەستراون، بەڵام نەفیبوونی سوبێکت پێش نەفیبوونی دونیا دەکەویت و دەیەوێت دونیاش وەکو خۆی لێبکات، لێرەدا هیچ کاتێك نە دونیا بە نیسبەت سوبێکت بۆ سوبێکت هەیە و نە سوبێکتیش بۆ دونیا، بەڵام بۆ ئەوەی دونیا بگۆڕێت دەبێت سوبێکت بگۆڕێت، ئایا سوبێکت چۆن دەگۆڕێت؟ ئەرنست بلوخ ئاماژە دەکات کاتێك (نەفی) بوونمان لا دروست دەبێت دەگەین، واتە (نا) گەیشتنە، بەڵام گەیشتنیش کۆتایی نییە بەڵکو سەرەتایە، کۆتایی ئەوەی ئێمە سوبێکتین، ئێمە هەین، سەرەتای ئەوەش ئێمە سوبێکتین بەس نوقسانین و نەگەیشتووین، کۆتایی ئەوەی ئێمە خەونمان هەیە، سەرەتای ئەوەی خەونەکانمان نەهاتۆتە دی. کەواتە نەفیبوون سەرەتایە بۆ هەنگاونان بۆ خەونەکانمان، سەرەتایە بۆ جوڵەی گۆڕانکاری. گۆڕان و (نا) لەیەك جیاواز ناکرێنەوە، چونکە کاتێك سوبێکت بیردەکاتەوە و دەگاتە (نا) هەست بەوە دەکات لە فەڕاغدایە، بۆیە دەیەوێت ئەو فەراغە پڕبکاتەوە بەمەش هەنگاوی گۆڕانکاری دەنێت. کاتێك ئێمە بیردەکەینەوە لە حاڵەتی ترسداین بەڵام وەکو بلوخ ئاماژەی پێدەکات

کاتێك بیرکردنەوە نەفیبوون ئەخوڵقێنێت لەناو خۆیدا ئەو کاتە ترس دەکوژێت، واتە نەفیبوون کوشتنی ترسە و ڕقڵێبوونەوەیە لە ترس، واتە ترس بەھۆی (نا)وە دەبێتە ڕق، ترس لە خاوەن ترسە، بەڵام خاوەن ترس ترسە لە ڕقلێبوونەوە، کەواتە خاوەنی ترساو ئێستا خاوەن ترسە لە (نا)، یان ئەوەی پێشتر ئەیترساندین، ئێستا بەھۆی ئەو (نا)یەوە کە بۆمان پەیدا بووە لێمان دەترسێت، ئەمەش ھەنگاوێکە کە (شۆڕشی ئومێد) بە ئێمە دەبەخشێت و نایەڵێت بەرەو عەدەمییەت ھەنگاو بنێین. بلوخ ئەم بیرۆکانەمان لەو کاتە پێنابەخشێت کە ئێمە لەوپەڕی ھێزداین، بەڵکو ئەو بیرۆکانەمان ئەو کاتە پێدەبەخشێت کە خۆمان زۆر بێ بەھا و بێ دەسەڵات دەبینین، واتە بلوخ ئەو کاتە (ئومێد)مان پێدەبەخشێت کە تاریکی باڵی بەسەرماندا کێشاوە، کاتیك تەواو نائومێد دەبین، کاتێك ئیتر بڕوامان وایە تاریکی ناگۆڕێت، بڕوامان وایە کۆتاییمان ھاتووە، بلوخ دێت بە ھێزە شاراوەکانمان ئاشنامان دەکات و (شۆڕشی ئومێد)مان پێ ھەڵدەگیرسێنێت، بلوخ پێی وایە ئەو کاتەی پێمان وایە کۆتاییمان ھاتووە ئەو کاتە سەرەتای ئێمەیە، ئەو کاتە سەرەتای گۆڕانکارییەکان دەستپێدەکات، چونکە ئەو کاتە بیر لە گۆڕان دەکەینەوە، بەڵام بلوخ تەنھا یەك مەرجی ھەیە ئەویش ئەوەیە بیرکردنەوە (نا)ی نەفی لەگەڵدا بێت، ئەو کاتە بێ ئەوەی خۆمان ھەست بکەین سوبێکت کاری خۆی دەکات. ئەو کاتە بیرکردنەوە دەبێتە (نا)، (نا)ش لە بیرکردنەوەدایە بۆ ئەوەی بچێتە ناو کرداری صەیرورە و خوڵقاندنی میژوو، کرداری بیرکردنەوە کاتیك دەگاتە ئەوەی بزانێت تاریکی چییە دەگاتە کرداری صەیرورە، کاتیکیش گەیشتە صەیرورە سوبیکت بەردەوام لەحاڵەتی صەیرورەدا دەمێنێتەوە، بەردەوام بوونی صەیرورە بەردەوام بوونی (نا)یە، واتە لە (نا)یەکەوە بۆ (نا)یەکی تر دەڕۆین، تا وای لێدێت دەبێتە(نا)یەکی دەینەماکی، ئەم دەینەماکی نەفی بوونە لە شێوازی (ھێشتا-نەبوو)خۆی مانفێست دەکات، ھێشتا-نەبوو قۆناغێکی گرنگی سوبێکتە چونکە لەم قۆناغەدا ئامانجی سوبێکت خۆی مانفێست دەکات، واتە ھێشتا-نەبوو لە سوبێکت خۆی دەردەخات، کاتێکیش سوبێکت خۆی دەردەخات ئامانجەکەی تەنیا ناژین لە پێناو ژیان، یان ناژین لە پێناو (ژیانێکی ڕووت)، بەڵکو دەژین بۆ بەھایەك کە لە ئەسڵدا ژیان بۆ ئەو بەھایەیە، ھە‌ر ئەو بەھایەیە کە بەردەوام دەمانخاتە ناو قەلەقییەوە، قەلەقی ئەوەی بە تەعبیری بلوخ نەگەیشتووین بە یۆتۆپیای بوونمان. یۆتۆپیا کاتێك دەردەکەوێت کە (نا) دەبێتە ھێشتا-نەبوو، یان نەفی دەینەماکی، دەرکەوتنی یۆتۆپیا جوڵەیەکی دیالێکتی بۆ ئێمە دەخوڵقێنێت، ئەو جوڵەیە دەمانگەیەنێتە داھاتوو، ئەم عەملییەی صەیرورەیە ھەرگیز ناگاتە یۆتۆپیا، بەڵام لای بلوخ دووبارەکردنەوەی

عەمەلێکە فۆڕمی یۆتۆپیایی وەردەگرێت، چونکە ئامانج ئەوە نییە ئێمە بگەین بە یۆتۆپیا، ئامانج ئەوەیە لە یۆتۆپیا خاڵی نەبینینەوە، واتە فۆڕم لێرەدا یۆتۆپیا نییە بەڵکو بەرەو پێشچوونە، کەواتە سوبێکت دەچیتە ناو سەفەرێکی نادیار، سەفەر لەسەر سەفەر، بەڵام ئەو سەفەرانە سەفەرێکی کراوە و نەبڕاوە و ئەبەدین، تا وای لێدێت سەفەرەکان، دیالێکتەکان و نەفی دەینەماکیمان دەبێتە بەشێك لە بوونمان، واتە نابنە لە بەشێك بۆ ئەوەی بگەین، بەڵکو خۆیان گەیشتنن، بەڵام گەیشتنێکی کۆتادار نا.
بە کورتی فەلسەفەی بلوخ پەیوەندییە، پەیوەندی نێوان هۆشیاری و (هێشتا نەبوو) دەبنە وەزیفەیەکی یۆتۆپی و لە ڕێگای سوبێکتەوە، سوبێکتیش لە ڕێگای (ئەگەرەوە) بەرەو داهاتوو دەڕۆن و دەیناسن، بەڵام بلوخ جیاوازی نێوان دوو (ئەگەر)مان بۆ دەکات. یەکەمیان: ئەگەری نەخۆشی: ئەم حاڵەتەیان بە دیاردەی (زانستی دەروونی) دەناسێت و ئاماژە دەکات کە ئەم حاڵەتە لە ئەنجامی پاڵنەری دەروونی و تێکچوونی باری کەسی و عەسبێتبوونەوە ڕوودەدات، هەموو بەرەو پێشچوون□□ك لەم جۆرەیاندا دووبارە بوونەوەی بەرەو پیشچوونەکانی ڕابردووە لەداهاتوودا، بلوخ ئەم جۆرەیانی بە (ئەگەر)ی (گەڕانەوە بەرەو ڕابردوو) ناو بردووە و بە جۆرێك کە داهاتوو بە درۆزن و هەڵخڵەتێنەر ناو دەبات. جۆری دووەمیان: ئەگەری بەرهه□مهێنەر: ئەم جۆرەیان جیاوازییەکی تەواوی لەگەڵ غەریزەدا هەیە و لەکاتی مەرحەلەی گەنجێتی و کاتی هەستکردن بە گۆڕان و ڕەتکردنەوەی واقیعی ئێستادا ڕوودەدات، ئەم ئەگەرەیان بە تەواوی بە ڕووی جیهانی دەرەوەدا دەکرێتەوە و هەنگاونان بەرەو ئازادی و داهاتووبوون سەرهەڵدەدات، ئەم جۆرەیان هەموو خەونەکانی ڕووی لە داهاتوویە و داهاتوو بە بەهەشت و یۆتۆپیای خۆی دەزانێت، بەڵام دەبێت بزانین خەونی بەرەو پێشچوون جیاوازە لە خەونی گەیشتن بە یۆتۆپیا، خەونی بەرەو پێشچوون ئەو خەونەیە کە داهاتوو بە باشترو جیاوازتر دەزانێت لە واقیعی ئێستا، بەڵام خەونی یۆتۆپیابوون خەونێکی خەیاڵییە و خەونە بە بوونی چیایەکی ئاڵتونی.
یەکەمیان حاڵەتێکی واقیعییە و دووەمیان حاڵەتێکی خەیاڵییە، بەڵام پەیوەندی هەردووکیان بەیەکەوە پەیوەندییەکە لە سەر ئەساسی (هێشتا نەبوو) دامەزراوە، (هێشتا نەبوو) بناغەکەی ئەو (نا)یەیە کە پێشتر گوتمان، واتە ئەگەر (نا) نەبوو ئێمە ناتوانین بیر لە (هێشتا نەبوو) بکەینەوە. بەڵام پرۆسەی (نا)یش بناغەیەکی تری هەیە ئەویش هۆشیارییە، واتە پرۆسەکە یەك لەدوای یەك د□□ت و بەبەردەوامیش چونکە ناگەنە یۆتۆپیا خۆیان بە شێوازی جیاواز دووبارە دەکەنەوە، بەڵام (نا) کاتێك چەمکی (هێشتا نەبوو) دەهێنێتە ناو خۆی ئەو کاتە

نابەتە کۆتاییەکی تەواو، واتە ئەو(نا)یە نابێتە کۆتا (نا) بۆ سوبێکت بەڵکو لەگەڵ پرۆسەی (نا)ی یەکەم (نا) تەواو خۆی بۆ وجودێکی تایبەتەوە دەنووسێنێت و بەردەوام لە ڕێگای (هێشتا نەبوو)ی بەردەوامەوە (نا)ی دووبارە سەرهەڵدەدات، ئومێد لێرەدا وادەکات (نا) نەمرێت و ببێتە پرۆسەیەکی بەردەوامی ئەبەدیی بەرەو ئەو شتەی دەمانەوێت، واتە (نا) نە کۆتادارە و نە عەدەم، بەڵکو لەگەڵ شتێکی ئومێدبەخش لە پەیوەندیدایە. هەم ئەوەی وادەکات (نا) نەمرێت یان نەبێت عەدەم ئومێدە هەم (نا)بوون گۆڕانەوە نییە بۆ خاڵی سەرەتا یان سفر، بەڵکو هەنگاوی تازەیە بەرەو یۆتۆپیا. بلوخ ئاماژە دەکات کە (نا) لە شێوەی (هیشتا نەبوو) خۆی دووبارە دەکاتەوە، بەڵام دووبارەبوونەوەی (نا) لە شێوازی ڕابردوو نا، بە شێوازی هەمان فیگەر نا، بەڵکو بە شێوازێکی تازە، تازەبوون بەو مانایەی کە ئێمە شوێنی وامان دەزیوەتەوە کە پێشتر نەدۆزراوەتەوە، کیشوەری وامان بینیوە کە پێشتر ئاشنای نەبووین، چیرۆکی وامان دێتە پێش کە پێشتر نامۆ بووین پێی، جیهانی وامان لێ پەیدا دەبێت کە پێشتر نەبووە، بەڵام دەبێت بڵێن ئەو شوێنەی ئێمە دەزیمانەتەوە ئەو کیشوەرەی ئێمەی تێداین ئەو جیهانەی کە ئێستا هەیە بۆ بەردەوامی یۆتۆپیایەکەی ئێمە نییە و شتێکی نوقسانە.

پێنجەم/ ئیزافەی بلوخ بۆ سەر مارکس

مارکس ئیزافەی شۆڕشی بۆ پەراوێزەکان هەبوو، بلوخ ئیزافەی شۆڕشی ئومێد، ئایا بلوخ مارکسی بوو؟ ئایا بەچوونی لەگەڵ مارکسی کلاسیك یەك بوو؟ پاش داڕوخانی مارکسییەت، بلوخ ئەندامی شیوعی نەبوو، بەڵام خۆی بە مارکسی دەزانی، بلوخ دوای ئەوەی ئاسۆیەکی داهاتووی بە نوێگەری فیکری مارکس بەدی کرد و مانفێست کرد، توشی ڕەخنەیەکی توندی ئەندامانی حزبی شیوعی و موفەکیرەکان بوویەوە، مارکسییە فەرمییەکانی بیرکردنەوە و فەلسەفەی بلوخیان بە پێچەوانەی ڕۆحی فەلسەفەی مارکس دادەنا، لە ڕاستیدا بلوخ فەلسەفەی مادی بەڵگرامەکانی لە مارکس وەرگرت، باوەڕێکی تەواوی بەو بیرو باوەڕانە هەبوو وەکو (بیروباوەڕێکی فەلسەفی)، بەڵام بە تەواوەتی دوورکەوتەوە لە ڕۆحییەتی فەلسەفە داخراوەکەی مارکس، بلوخ هەوڵیدا دیدگای بنەڕەتی مارکس کەبکاتەوە بەرامبەر مێژووی گۆڕانکاری کۆمەڵایەتی و لەگەڵ رزگاربوونی مرۆڤ کە ڕەنگ و ڕیشەکەی دەگەڕاندەوە بۆ کەلتوری شارستانی لەناو کەلتوری شارستانیش بۆ کەلتوری یەهودی مەسیحی.
یەکێك لەو ئیشکالییە گرنگ و ئاڵۆزیانەی کە فەلسەفەی بلوخ

د□بارەی (شۆڕشی ئومێد) دەیورژێنێت (لاهوت) و مام□کردنە لەگەڵ ئاین، یان دەتوانین بڵێین یەکێك لەو کێشە سەرەکییانەی کە بلوخ دەباتی□و□ سەر مارکس بۆ ئەوەی ئێستێك بکەین لەگەڵیدا، هەڵوەشانەوەی ئاینە لای مارکس، ئایا بە جدی ئیشی بلوخ کارپێکردنەوەی ئاینە لە فەلسەفەی مارکسییەت؟ ئایا دەتوانین بڵێین (ئومێد) لە دوای (گەشت و دوور و درێژەکەی کەلتوری مرۆڤایەتی) بۆ ئەوەی بگاتە ئەنجام دەبێت بە مەرگی لاهوت کۆتایی بێت؟ لە ڕاستیدا کاتێ بلوخ هات ئەم کێشەیە واتا کێشەی کەلتور پەیوەست بە ئاینەوە لە گۆڕەپانێکی فراواندا خۆی مانفێست کرد، ئەمەش دەرەئەنجامی گەڕانی بلوخ بوو دەربارەی کەلتوری ڕۆشنبیری، بلوخ هات و لە کەلتور تێگەیشت و بەواتا فراوانەکەی کە مەیدانەکەی فکر و فەلسەفە و ئەدەب و هونەر و زانست و ئاینە، هەروەها بلوخ لەسەر ئەساسی ئەم بونیادانە کە ناکرێت خاڵی بکەیتەوە لە مرۆڤ بەرنامەکەی پێشکەش کرد، بلوخ (لاهوت)ی هێنایەوە ناو مارکسییەت، ئەمەش بە بیانووی ئەوەی ترسی لەدوا ڕۆژ هەیە، بلوخ بۆ ئەوەی هێز بداتی□ مارکس و بلۆریتاریا دەیەویست ئەو جوڵێنەرە ڕۆحییە نادیارە کە مارکس فرامۆشی کردبوو ئەم زیندوویبکاتەوە، ئەوەش ترسی ئەوەی نەك ئەو شۆڕشە (عەقلییە) ی مارکس گومان لە خۆی بکات و نرخی بەهای خۆی نەزانێت، ترسی ئەوەی وەکو خۆی بڕوای بەوە هەبوو ناکرێت مەعریفە بێ (لاهوت)هەبێت، ئەو مەعریفەیەش ناکرێت بێ لاهوت بێت چونکە ئەو کاتە (بلۆریتاریا)سەربکەوێت دەچێتە ناو بۆشای□کی فەلسەفییەوە.

لە ئەرشیفی دەنگەکانەوە..

http://www.dengekan.com/doc/2016/9/rezgarAli11.htm

چاوپێکەوتنی عەلیرەزا مەیبدی لەگەڵ مەنسوری حیکمەت

چاوپێکەوتن لەگەڵ ڕادیۆی فارسی لۆس ئەنجلۆس – عەلیرەزا مەیبدی

مەنسور حیکمەت
وەرگێڕانی بۆ کوردی کاوە عومەر

بەشی یەکەم – ٧ی حوزەیرانی ١٩٩٩
دەقەکە لە شریتەکە وەرگیراوە

شریتی ٦ خولەک
عەلیرەزا مەیبدی بەڕێز مەنسور حیکمەت، شەوتان باش!

مەنسور حیکمەت: شەوتان باش بڕیز موبیدی ئێوە باشن؟

عەلیرەزا مەیبدی سوپاس. تۆ باشی

مەنسور حیکمەت: زۆر سوپاس بۆ ئیوە.

عەلیرەزا مەیبدی سوپاس بۆ قبوڵکردنی بانگهێشتنامەکەمان بۆ قسەکردن لەگەڵ یەکتر. یەکەم: بەڕێز حیکمەت تا چەند ڕێگەم پێدەدەت لە ژیانی تایبەتی تۆ بپرسم ؟

مەنسور حیکمەت: هەر پرسیارێکتان پێ خۆشە دەتوانن بیکەن، منیش خۆم وەڵامی دەدەمەوە.

عەلیرەزا مەیبدیسوپاس.

مەنسور حیکمەت: هیچ سنوورێکی نییە.
عەلیرەزا مەیبدی: هیچ سنوورێکی نییە، زۆر باشە. ئێستا هەرچەندە لە پشت ناوێکی خوازراوەوە خۆت حەشارداوە، بەڵام پێموایە ئەوەندە سەرنج ڕاکێشیت هەیە کە توانیوتە چەندین کۆمۆنیست لە دەوری خۆت کۆبکەیتەوە. باشە ئەم پرسیارە بۆ من یان هەر کەسێکی تر دەتە ئاراوە، ئەم بەڕێز حیکمەتە کێیە؟ وە تەمەنی چەندە؟ ئەو چی دەکرد؟ لە چ بوارێکدا خوێندووتە؟ خەڵکی کوێیە؟ وە پسپۆڕییەکەی چییە؟ وە کەی دەستی بە چالاکیی سیاسی کردووە؟ دەمەوێت بڵێم ئەمانە پرسیارن کە ڕەنگە بۆ هەر کەسێک سەرهەڵبدەن.

کاک حیکمەت، نزیکەی هەموو نوێنەری تەیف و بزووتنەوە سیاسییەکان، چ لە ناوخۆ و چ لە دەرەوەی وڵات، چالاکییەکانیان بۆ ئاشکرا کردووە و نزیکە بڵێین بزووتنەوەیەکی ژێرزەمینییمان نییە. ڕەنگە ئەوە چالاکییە گشتییەکان بووبێت کە توانیان تا ڕادەیەکی زۆر ئەم دیواری ترسە بشکێنن. تۆ تاکە کەسیت کە بۆ زۆرێک لە خەڵکەکەمان بە نادیار ماوەتەوە. پێتان وانییە لەم دۆخەی ئێستادا کە شەڕێکی گشتی لە هەموو لایەکەوە دەستی پێکردووە، ئەم شاردنەوەی شوناسە ترس و گومان لە هەوادارانی ئێوە یان کەسانی تردا دروست بکات؟

مەنسور حیکمەت: با لەسەر ئەم نازناوە ڕوونی بکەمەوە. بەڕای من ئەم ناوە نازناو نییە. ناوێکی پیشەیی یە. وەک چۆن بۆ نموونە زۆرێک لە هونەرمەندان یان وەرزشوانان بە ناوێک ناسراون کە ناوی بڕوانامەی لەدایکبوونیان نییە. بۆ نموونە ئەگەر بڵێیت ناوی ئێلتۆن جۆن یان مادۆنا نازناوێکە، پێت دەڵێن نەخێر، ئەمانە ناوی پیشەیین؛ چونکە ئەو کەسەی بەم ناوە کاردەکات بەردەستە، دەزانرێت کێیە و بەڕێگەدا ئەم ناوە هەوڵێکە بۆ ئەوەی زیاتر و ئاسانتر بناسرێت. نازناو کاتێکە مر□ق ناسنامە و بوونی خۆی لە پشت ئەو ناوەوە دەشارێتەوە. لە دۆخی مندا لانیکەم "مەنسور حیکمەت" ناوی سیاسی منە و نازناوی من نییە. بە تەواوی ڕوونە ئەم کەسە کێیە و لە کوێ بووە و لە چی دەچێت و بەرژەوەندییە کەسییەکانی چین. هەموو ئەمانە دەتوانرێت لێکۆڵینەوەیان لەسەر بکرێت و وەڵامیان بدرێتەوە. دەمەوێت جەخت لەسەر ئەم جیاوازییە بکەمەوە. هۆکارەکەی ئەوەیە کە ئێستای ئێمە و حزبەکەمان تاکە جەریانی چەپی شۆڕشگێڕە کە پێداگری لەسەر ئەوە دەکات کە ناسنامەی مرۆڤەکان لە بەردەم حیزبەکانیاندا بناسرێت و کۆمەڵگا وشەی حیساب لە کەسانی ڕاستەقینە قبوڵ بکات نەک لە وتاربێژی نهێنی یان سکرتێری، بارەگای نهێنی ، ئەنجومەنی نهێنی.ڕێکخراو و ناوی هاوشێوەی کورتکراوە. ئێمە بۆ خۆمان هەمیشە ناڕەزایەتیمان بەرامبەر بەو ڕێکخراوە چەپە ڕادیکاڵانە هەبووە کە بۆ نموونە محمد، عەباس یان حەسەن ناتوانن ناوی کەسێکی سیاسی بن. لە هەر حاڵەتێکدا دەبێت ناو و پاشناو بێت، تەنانەت ئەگەر کەسێک بە هۆکاری ئەمنی نەتوانێت ناو و پاشناوی خۆی بدات، یان نایەوێت بیدات، ئەو شوناسە سیاسییەی کە لە کۆمەڵگادا بەدەستی دەهێنێت، پێویستە شوناسێکی قبوڵکراو و ڕاستەقینە بێت. قسەکانتان ب□ تەواوی ڕاستن، خەباتی سیاسی گشتییە. ڕێک لەم دوایین ژمارەی ڕۆژنامەی ئینتەرناشناڵدا بابەتێکم هەیە بە ناوی "حیزب و کۆمەڵگا"، کە بەشێکی زۆری تایبەتە کراوە بەپێویستیی ئاشکرایی بوون. ئەو شتەی وایکرد کۆمۆنیستەکان ببرێن بەرەو پەراوێزی شاراوەی کۆمەڵگەوە، سەرکوتکردن و کجکردن بووە. خۆئێمە نەبووینە هۆکاری. هۆکاری ئەوەی کە لە ژێر ناوی بڕوانامەی لە دایکبوونمدا کار ناکەم، ئەوەیە کە بیست ساڵ لەمەوبەر، کاتێک کۆمۆنیستێکی زۆر گەنجتر بووم، ئەگەر لە بنی بابەتەکانمدا ناوی خۆم بنووسم، دەبووە هۆی مال□و□رانی و نەهامەتی و ئەگەری کوشتنم زۆر کەس. چونکە ئەم کەسانەیان دەناسی. بە ناو و پاشناو دەستگیریان کردوون، لێکۆڵینەوەیان لەگەڵدا کردووە، لە زینداندا هێشتوویانەتەوە. ئەگەر لە ساڵی ١٣٦٠دا نەیانکوشتبایە لە ساڵی ١٣٦٧دا دەیانکوشت و ڕەنگە خێزانەکان ئازاریان پێ بگات. ئەمانە بابەتگەلێکن کە

بارگرانی لەسەر سەرکردایەتی بەرەی نیشتمانی دروست ناکەن؛ بەڵام بە کۆمۆنیستێکی شۆڕشگێڕ، هەمیشە فاکتەری گرنگە، کە دەبێت لەبەرچاو بگیرێت. لە ئەنجامدا ناوم ناوە مەنسور حیکمەت، بۆ ئەوەی زۆر کەس ڕزگار بکەم، من خۆم لەو ساتەدا لە مەترسیدا نەبووم؛ من لە چیاکانی کوردستان دانیشتبووم کە ئیمزام لەسەر بابەتەکانم دەکرد. بەڵام زۆر کەس لە تاران، ئەگەر ناوی بەڵگەنامەی لەدایک بوونم وەک کەسایەتییەکی سیاسی بخستبایە دامەنی بابەتەکەوە و ئەو تیرۆرانەش بیست ساڵ لەمەوبەر دەستیان پێکردبا، لەوانەیە زۆر کەس زیانێکی گەورەیان بەرکەوتبایە بەهۆی ئەم دۆسیەیە. مەنسور حیکمەت، کێشەی شەخسیی من نەبوو، چونکە لە کوردستان لەبەردەم سەدان و هەزاران کەسدا چالاکیی سیاسیم دەکرد. دیوەکەی تری مەسەلەکە ئەوەیە کە ناوی مەنسور حیکمەتیش ناوی ڕاستەقینەی منە، وەک چۆن هەمووی ئەو چالاکییە سیاسیانەی کە کردوومە، کە وای لێکردیت میهرەبانانە و بتەوێت قسەم لەگەڵ بکەیت، بەم ناوە ئەنجام دراوە. ناوی بڕوانامەی لەدایکبوونم لە ڕووی سیاسییەوە بێ بەهایە. گراچۆ مارکس، ئەکتەرێکی کۆمیدی ئەمریکی، بۆ ماوەیەک ستوونی لە ڕۆژنامەکاندا لە ژێر ناوی ڕاستەقینەی خۆیدا، جولیەس؛ ڕەخنەگران پرسیاریان کرد بۆچی ئەم کاکی جولیەس مارکسە ناوی ڕاستەقینەی خۆیمان پێ ناڵێت تا بزانین کێیە؟ ئەمەش هاوشێوەی ئەم دۆخە. ئەگەر ئێستا لەسەر بەڵگەنامەی لەدایک بوونەکەمەوە بابەتەکانی خۆم بنووسم، گوێم لە دەبێت بۆچی ئەم بەڕێزە ناوی ڕاستەقینەی خۆی نانووسێت و بەڕاستی مەنسور حیکمەت لەپشت ئەم ناوەوەیە. لە ئەنجامدا لانیکەم ئەمە لەبارەی بۆ من و هاوڕێکانمەوە کە کەسایەتی سیاسی ئاشکران بەڵام لە ژێر ئەو هەلومەرجەی کە چالاکی دەستی پێکردووە، ناچار بوون ناوی سیاسیان هەبێت؛ ڕاست نییە. لەبارەی زۆر کەسیشەوە ڕاستە و منیش لەگەڵ ئەوە هاوڕام کە هەڵەیە و وێنەیەکی ترسناک و ژێرزەمینی و دەستنەکەوتووی کۆمۆنیستەکان نیشان دەدات . بە مانایەک ڕێگە بە ڕاگەیاندن و تیۆریزەکردنی چینە دەسەڵاتدارەکان دەدات لە پشتیانەوە هەرچییەکیان دەوێت بیڵێن و تەنانەت ڕێگەیان پێنادرێت لەسەر شانۆ دەرکەون و بەرگری لە خۆیان بکەن. ئەمە ئەو زیانانەیە کە تووشی بووین. ئەمە هەڵبژاردەی ئێمە نەبووە و ئێستا بەجدی لەم شێوازە دووردەکەوینەوە. ئەگەر سەرنج بدەن، ئێستا وێنە و وردەکارییەکانم لە ڕۆژنامەکانی حیزبدایە، ئەوە زانراوە کە من کێم و چیم کردووە. ئێستا ئەگەر لێم بپرسن پێت دەڵێم کەی لەدایک بووم و چیم کردووە. دەمەوێت بڵێم ناوی من نازناو نییە، ناوێکی سیاسییە.

عەلیرەزا مەیبدی: باشە، بەڵام ئێستا بیست ساڵە تێپەڕیوە بەسەر

هەڵبژاردنی ئەم ناوە، هێشتا ناتەوێت ناوی بڕوانامەی لەدایک بوونت بڵێیت؟

مەنسور حیکمەت: ئەوان لەم بابەتە بە هەڵە تێگەیشتوون، وەک وتم، وەک گراچۆ مارکس کە لە ژێر ناوی جولیۆس مارکس نووسیویەتی، خەڵک دەڵێن کاکە ناوی ڕاستەقینەی خۆتم پێ بڵێ، ناوی مەنسور حیکمەتم پێ بڵێ. بەڕێزان بابەتەکانی تریشم واژۆ کرد.

عەلیرەزا م□یبیدی: باشە تۆ ناتەوێت ناوی بڕوانامەی لەدایک بوونت پێمان بڵێیت (پێکەنین)؟

مەنسور حیکمەت: ناوی بڕوانامەی لەدایک بوونم ژوبین ڕازانییە.

عەلیرەزا م□یبیدی: ژوبین ڕازانی!

مەنسور حیکمەت: بەڵێ، ئیتر ئەمە گرنگ نییە.

عەلیرەزا م□یبیدی: کاک حیکمەت خەڵکی کوێیت؟

مەنسور حیکمەت: من لە تاران لە دایک بووم، چوومەتە ئامادەیی ئەلبۆرز، چومەتە زانکۆی شیراز و دواتر چوومە ئینگلتەرا و لە ئینگلتەرا خوێندوومە تا سەرەتای شۆڕش، دواتر گەڕامەوە بۆ ئێران و لەو کاتەوە من مەنسور حیکمەتم .

عەلیرەزا م□یبادی: لە زانکۆی شیراز چ بوارێکت خوێندووە؟

مەنسور حیکمەت: من لە بواری ئابووریدا دەمخوێند.

عەلیرەزا م□یبدی: تەمەنت چەندە؟

مەنسور حیکمەت: تەمەنم٤٨ ساڵە.

عەلیرەزا م□بیدی: کاک حیکمەت هاوسەرگیریت کردووە؟

مەنسور حیکمەت: بەڵێ.

عەلیرەزا م□بیدی: منداتان هەیە؟

مەنسور حیکمەت: بەڵێ؛ سێ منداڵم هەیە. کچێکم هەیە تەمەنی سێزدە ساڵە و کوڕێکی هەشت ساڵان و کوڕێکی دوو ساڵانم هەیە.

عەلیرەزا م□یبدی: دەتوانم بپرسم لە ماڵەوە بە هۆی حەز و سەرقاڵیە

سیاسییەکانتەوە کێشەتان هەیە؟ ئایا لێکتێگەیشتنێکی تەواو لە نێوان تۆ و هاوسەرەکەتدا هەیە؟

مەنسور حیکمەت: هاوژینەکەم بە ناوی سیاسی (وەک ئێوە دەلێن ناویخوازراوی) ئازەر ماجدی کار دەکات. ئەندامی کۆمیتەی ناوەندی و فەرمانگەی سیاسی پارتیمان و سەرنووسەری گۆڤاری مێدوسا. کە ڕەنگە بینیبێتتان.

عەلیرەزا مەیبدی: سەرنجڕاکێشە!

مەنسور حیکمەت: گۆڤاری مێدوسا لەسەر بانگهێشتی خۆی لە سوید کۆنفرانسێکی لەگەڵ خاتوو شیرین عیبادی، مەهناز ئەفخەمی، هایدە دارئاگاهی، مینا ئەحەدی، و خاتوو مێهرەنگیز کار، کە بڕیار بوو لە ئێرانەوە بێن، کۆنفرانسێکی سازکرد و ڕەنگە ئێوەش بیستبێتتان.
عەلیرەزا مەیبادی: کاتێک نوێنەرانی کۆماری ئیسلامی هاتن□ ئ□رووپا، تۆ خەریکی کۆکردنەوەی حیزبەکەت بوویت بۆ دژایەتیکردنیان، لە کاتێکدا تۆخۆت دواتر بوویتە یەکێک لەوانەی کە نوێنەری تەیفی جیاوازت بانگهێشت دەکرد بۆ ئەوەی بێن لە ئەوروپا بەشداری لە کۆنفرانسێکدا بکەن و ڕا و بۆچوونەکانیان بڵێن. چی ڕوویدا کە گۆڕانکارییەکی وات لە ڕێکارەکاندا کرد؟

مەنسور حیکمەت: هیچ گۆڕانکارییەک ڕووی نەداوە! پێم وایە دەبێت گۆڕانکاری لە تێگەیشتنی چاودێران یان ڕەوتەکانی تر و ڕۆژنامە و میدیاکان سەبارەت بە سیاسەتی ئێمە ڕووب□دات. ئێمە هەرگیز نەمانگوتووە دژی ئەو کەسانەین کە لە ئێران دەژین. قسه ی ئێمه ئه وه یه که ئێمه دژی کۆماری ئیسلامی و ئه و که سانه ین که کار ده که ن و کاریان له گه ڵ کردووه ، هه وڵیش ده ده ین بەوهۆیەی که هه موو تریبۆنەکانیان گرتووه و ئه مه یان خستووه ته به ڕچاوی خه ڵک، با نه هێڵین تەبلیغات بکه ن و با نه هێڵین که سەکۆیەکیان دەست بکەوێت بۆ ئەوەی قسە کۆنەپەرستانەکانیان بڵێن. ئەمەش دەگەڕێتەوە بۆ حکومەتی کۆماری ئیسلامی و ئەوانەی کاریان بۆ کردووە. کاتێک بۆ نموونە کاک سروش وەک نووسەرێک یان وەک بیرمەندێک دێتە ئێرە، ئەوە لەبیر بچێت کە کاک سروش ئەندامی ئەنجومەنی شۆڕشی ڕۆشنبیری بووە کە داوای هێرشکردنە سەر زانکۆکانی وڵا تێک دەکات؛ ئاگادار بە! زانکۆکانی وڵا تێک و خوێندکاری گەنج لەم هێرشەدا کوژران. لە تاران و لە ئەهواز لە یەک شەودا لە زانکۆ شەڕێک هەڵگیرسا، لە نێوان ئەو خوێندکارانەی کە گوناهیان ئەوە بوو کە باڵی چەپ و عەلمانی بوون و گوێڕایەڵی حکومەتی ئایینی نەبوون و ئەوانەی کاک سروش بانگی

کردبوون بە هێرشکردنە سەریان. کاک سەروش ئەندامی ئەنجومەنی شۆڕشی فەرهەنگی ڕێژیمی ئیسلامییە. ئەگەر ئەم کارەی بە کۆریای باکور بکردایە کاک کلینتۆن بە تاوانباری جەنگ ناوی دەبرد! ئەگەر ئەم کارەی بە حکومەت…یان حکومەتی سربیا کردبا، ئێستا هیچ ئیدیعایەک لە دژی ئەوان نەدەبوو، بەڵام بەو پێیەی "جودابیرەکانی" دەخی ئێستان، کەس هیچیان پێ ناڵێت. بەڵام کاتێک هاوڕێکانمان خاتوو شیرین عیبادی یان خاتوو مەهرەنگیز بانگهێشتی کار دەکەن، ئەمانە چالاکی سیاسین لە ناوخۆی وڵاتدا، کە دیارە ناچارن بە کەمێک کەت و بەندەوە کار بکەن. کەس ناتوانێت بانگەشەی ئەوە بکات کە شیرین عیبادی یان مەهرەنگیز کار پەیوەستن بە حکومەتی کۆماری ئیسلامی و کاریان بۆ کردووە یان لە بەرپرسانی کۆماری ئیسلامیدا بوون. ئەم تێنەگەیشتنە هەبووە کە ئێمە کێشەمان لەگەڵ ئەو کەسانەدا هەیە کە لە ئێرانەوە دێن بۆ کۆبوونەوە لە دەرەوەی وڵات. ئێمە کێشەیەکمان لەگەڵ کۆماری ئیسلامی هەیە، هەروەک چۆن خەڵکی ئێران کێشەیان لەگەڵ کۆماری ئیسلامی هەیە. خەباتی ئێمە لە دەرەوەی وڵات درێژکراوەی خەباتی خەڵکی ئێرانە لە ناوەوە، ئەو خەڵکەی کە کۆماری ئیسلامییان ناوێت. ڕەنگە بەشێکی کەمی خەڵک کۆماری ئیسلامییان بوێت، یان بەشێکی کەم ئامادەبن پێی ڕازی بن، بەڵام لە هەر حاڵەتێکدا بەشێکی زۆری خەڵک کۆماری ئیسلامییان ناوێت و ئێمەش درێژپێدەری هەمان شتین. بەردەوام بوون لە هەمان نەویستنین لە دەرەوەی وڵات. سەیر نییە حیزبێک کە پێی وایە کۆماری ئیسلامی دەبێ بڕوخێنرێت، لە دەرەوەی وڵات لە بەردەم کۆبوونەوەی بەرپرسەکانیدا خۆپیشاندان بکات. یان لە کۆبوونەوەکانیاندا لەقاویانبدات و هتد. پێم وایە کەمێک هەڵە تێگەیشتن بوو، ویستیان لە دەرەوەی وڵات وێنەیەکمان پێ بدەن وەک حزبێکی سیاسی کە حەزی لە هەڵوەشاندنەوەی کۆبوونەوەکانە! ئێمە بە هیچ شێوەیەک وا نییە. لایەنگرانی خاتەمی لە دەرەوەی وڵات کەم نین، بەشێکی زۆریان بە ڕواڵەت چەپ یان دیموکرات و ناسیۆنالیستن، ئەوان پشتگیری لە فراکسیۆنێکی حکومەت دەکەن کە ناوی فراکسیۆنی دووەمی خوردادن، ئێمەش هەرگیز بەشداری کۆبوونەوەکانیان نەبووین جگە لە ڕێزگرتن. ئەگەر ویستمان مامەڵە لەگەڵ نەیارەکانمان بکەین، باشە بێگومان هەموویان نەیارەکانمانن. ئێمە تەنیا، ڕایدەگەیەنین کە مامەڵەو لەقاودانی دەسەڵاتدارانی کۆماری ئیسلامی دەکەین نەک بە مەبەستی تێکدانی کۆبوونەوەکانیان. کاتێک لە کۆبوونەوەیەکدا هەڵوێستی لەقاودەرانە ئەنجام ئەدەین، بابەتی کۆبوونەوەکە بە شێوەیەکی سروشتی دەگۆڕێت، کەسانی دیکەش دەنگ بەرزدەکەنەوە و قسە دەکەن، و ڕەنگە کۆبوونەوەکە کۆتایی بێت یان نەیکات، بەڵام ئیتر ئەوە کێشەی ئێمە نییە. کێشەکە ئەو کەسەیە

کە ئەو کپکردن و کوشتنەی لە ئێران دەست پێکردووە و هاتە دەرەوە بە پڕوپاگەندەی بۆ بکات.

عەلیرەزا مەیبدی: ڕاستە! کاک مەنسور حیکمەت، بە بڕوای ئێوە شتێک نییە بە ناوی چاکسازی کەسایەتی، واتە ئەگەر کەسێک بیەوێت لە ڕیزەکانی حکومەتی ئیسلامی جیابێتەوە و بچێتە ڕیزەکانی خەڵکەوە، ڕێگایەکی داخراو لە بەردەم خۆیدا دەبینێت!

مەنسور حیکمەت: بە هیچ شێوەیەک وا نییە. بە تەواوی پێچەوانە دەبێتەوە! وتووێژی ئەمڕۆ لەگەڵ کاک سروش بە نموونە ئێوەیە کە ئەگەر بتەوێت سەکۆیەکت پێبدرێت لە دەرەوەی وڵات، ئێستا زەحمەت نییە کە بێت وبلێت من هەڵەمکرد کە لە شۆڕشی فەرهەنگی ئیسلامی و لە خوێن هەڵکێشانی زانکۆ و خوێندکارانی وڵاتدا هاودەنگ بووم. سکاڵایەکی تایبەت هەیە لەسەر کاک سەروشەوە. ئەوانەی بەهەی کاک سەروشەوە منداڵەکانیان یان ئازیزانیان لەدەستداوە یان ترسێنراون. ئەگەر لەگەڵ ئۆپۆزسیۆنی چین ئەم کارەیان بکردایە، ئێستا ئەمریکا جیهانی هەڵدەگێڕایەوە بەسەریدا، بەڵام بەو پێیەی لە ئێستادا هەواڵێکی لەو شێوەیە بۆ ئێران نییە، کەس ئاگاداری ئەوە نییە کە کاک سروش هاوتای ئەوانە بێت کە هێرشیان کردە سەر گۆڕەپانێکی دیاریکراو لە چین. کاک سەروش چەقۆکێشی ئەو وڵاتە بوو. ڕاستکردنەوەی کەسایەتی زۆر سادەیە: هونەری دەربڕین شارەزایە دەتوانێت بڵێت، داوای لێبوردن دەکەم! من هەڵەیەکم کرد! لەگەڵ شەپۆلەکەدا ڕۆیشتبووم! دەکرێ بڵێین کەش و هەواکە بە جۆرێک بوو کە مرۆڤ پێی وابوو خزمەت بە کەسێک دەکات. بەڵام ئامادە نییە ئەمە بڵێت، چونکە نە شەرم دەکات و نە وازی هێناوە. وە ئەگەرنا ئەگەر کەسێک بڵێ هەڵەم کرد، ئەمە بەرگریکاری گشتی مێژوو نین. ئەمە مرۆڤین. ئەگەر کەسێک بڵێ من هەڵەم کرد، ئەمە دەڵێین باشە هەڵەی کردووە.

عەلیرەزا مەیبدی: زۆر باشە، بەڕای ئێوە ئەم گۆڕینی بۆچوونە یان بەیاننامەی گۆڕینی بیروڕا بەس نییە و دەبێت نامەی تەوبە واژۆ بکات؟

مەنسور حیکمەت: نەخێر! بە هیچ شێوەیەک نامەی تەوبە نییە. چۆن دەزانی کاک سروش بیروڕای خۆی گۆڕیوە؟ ئێستاش لە ئینگلتەرا دەت بە قسەکردن و لەگەڵ هاوڕێکانمان قسەی کردبوو کە کۆبوونەوەکەیان دوا نەخراوە و قسەی هاوڕێ کانمان لەلایەن ئامادەبووانەوە بیستراوە، دەڵێت ئەمە وا نییە. دەڵێت من کارێکی باشم کردووە. دەڵێت ئەو خوێندکارانە چەکیان هەبووە. حکومەت کە خۆی بە تاوانی هەبوونی خوێ و بیبەر لە شەقامدا خەڵکی بێتاوانی لە سێدارە دا، بانگەشەی ئەوە

دەکات کە خوێندکارانی زانکۆی تەکنیکی "چەکیان هەبووە"! وە لەبەر ئەم هۆکارەش ڕێگەی پێدراوە کە لەمپنە ئیسلامیەکان لە تەکیەکاندا کەبکرێتەوە و دەربهێنرێت و بە چەقۆ و تیر و شیرو چەک هێرشیان بکاتە سەر. ئەم بیرمەندە ئیسلامیە تەبە ناکات، ڕاستی دەڵێت. ئەگەر خەڵکی ئێران بەڵێن بدەن زۆرترین میهرەبانی و لێبوردن لە جیهاندا نیشان بدەن، ئایا ئەم دەستانەمان بەڵێن دەدەن ڕاستییەکان بڵێن؟ با بڵێن ڕاستی ئەوە بوو کە ئەمە لە شورای شۆڕشی ڕۆشنبیریدا هەڵە بووین. بەڵێ لەو پڕۆسەیەدا خوێندکارەکان ستەمیان لێکرا. ئایا قوربانییەکان چەپ بوون؟

عەلیرەزا مەیبدی: ئایا ئەوە بە شێوەیەکی شەخسیی لەگەڵ شورای شۆڕشی ڕۆشنبیری و بە شەخسی لەگەڵ سروش ناکۆکیتان هەبووە؟ زۆربەی سەرنجەکانتان ئاراستەی سروش دەکەن. دەتوانم بپرسم بۆچی؟

مەنسور حیکمەت: چونکە ئەو کەسایەتیە بوو کە زۆرترین ناڕەزایەتی بە پەکخستنی کۆبوونەوەکانیان ڕویدا. ئەگەر بە نموونە موهاجەرانی کە هێشتا وەزیرە، یان خاتەمی کە بەرپرسی دەسەڵاتی جێبەجێکردنی ئەم سیستەمە هاتبەت، پرسیاری کەمتر دەبوو کە بۆچی ئاشکرات کردوون؟ من دەڵێم کاک سروش چونکە ڕووخسارێکی "بیرمەند" و "فەیلەسوف"ی وەک ئەوان لە زانکۆکانی ئەوروپادا پێشکەش کراوە؛ وە کاتێک حکومەتی ئەڵمانیا یان زانکۆیەکی دیاریکراو یان هەر کەسێک بانگهێشتی دەکات، وەک "بیرمەندێکی" ئیسلامی باس دەکرێت کە بەیارە "پرۆتستانتیزمی ئیسلامی" بهێنێت! بە سەلماندنی خاڵەکەم باسم لە ئاڵۆزترین نموونە کرد. کاک سروش کە بە ڕواڵەت بیرمەندە و بە ڕواڵەت هەر لە ئێستاوە بەشێکە لە ئۆپۆزسیۆنی حکومەت؛ یەکێک لە بەناو بەهێزکردنی ئەم دۆخە بە من و ئەوە و ملیۆنان کەسی تر بووە کە ئێستا بیست ساڵە بەدەستیەوە دەناڵێنین. ڕۆژێک دەرگاکانی ئەم وڵاتە بەڕووی خەڵکدا دەکرێتەوە و ڕۆژێک ئەم دەسەڵاتە دەڕووخێت و ڕاستی بەڵێین خەڵکی جیهان دەگری. وەک ئەوە وایە باسی ئەشفیتز Auschwitz بکەن و ڕاستی لەسەر حزبی نازی بڵێن. تا ئەو ڕادەیەی کارەکانیان تاوە بێت، بە بڕوای من پێویستە بەرپرسیارێتی کارەکانیان بخەینە ئەستۆ و داوایان لە بکەین سەیری ئەم حەقیقەتە بکەن. لە باشووری ئەفریقا سیستەمێکیان بە کۆمەڵگە درووست کرد کە یەکجار لە زمانی هەردوولاوە ڕاستییەکان دەربڕێت. ڕەنگە بتوانن تێیدا تێپەڕن. کاک سروش بە هیچ شێوەیەک ئامادە نییە پێ لەم خاکەدا دابنێت. چونکە پێی وایە پشتی بەهێزە و کۆماری ئیسلامی هێشتا بوونی هەیە. هۆکاری ئەوەی کە باسم کرد، بە ئەوەیە کە

دوورترین نموونەی بەرپرسێکی کۆماری ئیسلامییە. ئەمەم بۆ ئەوە وت کە حسابی کۆچبەران و دەسەڵاتی فەرمی کۆماری ئیسلامی ڕوون بێت. پوختەی من ئەوەیە کە ئێمە مامەڵە لەگەڵ دەسەڵاتدارانی کۆماری ئیسلامی و نوێنەرانی دەکەین و بە پێچەوانەوە لایەنگرانی کۆماری ئیسلامی لە دەرەوەی وڵات هیچ زیانێکیان لە ئێمە نەبینیوە.

عەلیرەزا مەیبدی: کاک مەنسور حیکمەت، ئێستا وتت موهاجەرانی، لە کاتی دانیشتنی لێپێچینەوە لە پەرلەمان گوێت لە وتارەکەی کاک موهاجەرانی گرتووە؟

مەنسور حیکمەت: ڕاستو□خ□ نا، بەڵام هەندێک شتم بیستووە.

عەلیرەزا مەیبدی: باشە، هەست ناکەیت گۆڕانێک لە ڕۆح یان لە سەلیقە یان دونیابینی بەشێک لە پیاوانی کۆماری ئیسلامیدا □ویداوە؟
مەنسور حیکمەت: ب□ ب□□وای من بەشێک لە کۆماری ئیسلامی دڵنیا بوونەتەوە کە بە سەرسەختی لەگەڵ خەڵک و تەنیا بە لێدانی خەڵک، ئیتر ناتوانێت درێژە بە حوکمڕانیی خۆی بدات. لە ئەنجامدا دەگاتە ئەوقەناعەتەی کە پێویستە لە شوێنێک دابنیشێت. ئەگەر بپرسن بۆچوونەکانی چین دەربارەی کۆمەڵگا؟ ئەو پێی وایە پێویستە کۆماری ئیسلامی بپارێزرێت. پێی وایە ژن کەمترە لە پیاوان. ئەو پێی وایە منداڵ دەبێت بە پێی یاسای شەریعەت بەشووبدرێت. ئەو پێی وایە دیموکراسی گەندەڵییە. ئەو پێی وایە کۆمۆنیزم دەبێ نایاسایی بێت. ئەو پێی وایە کرێکار نابێت سەندیکای هەبێت. ئازادی بێ شەرت و قەیدبۆ مانگرتن و ڕێکخستن هەبێت. ئەمانە بیروباوەڕی کاک موهاجەرانین. ئەگەر بیروباوەڕی تری هەبوایە، حکومەتی ئیسلامی بەجێدەهێشت و دژی دەجەنگێت. ئەمانە بیروباوەڕی کاک موهاجەرانی و خاتەمین. دەبێ هەندێک کەس نەرم بوون، هەرچەندە لە کۆتایی ڕژێمی ئاپارتایدApartheid لە حکومەتی سپی پێستەکانی ئەفریقای باشووردا کەس نەرم بوون. ، هەندێک کەس لە کوتایی دەسەڵاتی پاشایەتیدا لە ناو ئەنجومەنی نیشتمانی یان لەناو کابینەی شەریف ئیمامی نەرم بووبوون. ئەمە شتێکی سەیر نییە. قۆناغی پاشەکشەیە. بارگۆڕانە دەبینن خەڵک بە بێزاریییەوە سەیریان دەکەن و چاوەڕێی هێرشکردنە سەریان دەکەن. هەست بە فشاری خەڵک دەکەن لەسەر خۆیان. دەیەوێت دەرچەی سەلامەتی بکاتەوە. تەنانەت فراکسیۆنی خامنەیی نیگەرانن لەوەی ئەو پەنجەرەی کە دەیکەنەوە دەبێتە هۆی شکاندنی تەواوی بەنداوەکە و ڕژانی لافاوەکە و دژی ئەمەیە. دوو فراکسیۆن لەسەر مانەوەی کۆماری ئیسلامی مشتومڕ دەکەن. فراکسیۆنێک پێی وایە

پێویستە زیاتر لەگەڵ خەڵک بنیات بنرێت.

عەلیڕەزا مەیبدی: پێتوایە ئەم ئۆپۆزسیۆنەی لە ئێراندا دروست بووە، ئۆپۆزسیۆنێکی دەستەمۆکراوە یان واقیعییە؟

مەنسور حیکمەت: کام بەشە لە ئۆپۆزسیۆن؟

عەلیڕەزا مەیبدی: هەمان ئەو گرووپانەی کە ئەمڕۆ لە ئێران بە کوتلەی ڕیفۆرمخواز یان لایەنگری چاکسازی و ئاڵوگۆڕەکان لە ئێران ناسراون؟

مەنسور حیکمەت: وەک من دەیبینم لایەنگرانی چاکسازی دوو جۆرن. یەکێکیان بەرە و ڕاپەڕین دووەمی خورداد، لە موجاهیدینی شۆڕشی ئیسلامییەوە تا توێژێک لە بریکار و لقەکانی حکومەت خۆی و بەشێک لە ئاخوندەکان خۆیان. ئەمە فراکسیۆنێکی ڕیفۆرمخوازە کە زۆرترین ئاسانکاری لە سی ئێن ئێن و بی بی سی و ڕژێمەکانی ڕۆژئاوا وەردەگرێت بۆ ئەوەی لە ڕووناکییەکی باشدا خۆیان بە خەڵک لە ئێران و دەرەوەی وڵات نیشان بدەن. فراکسیۆنێکی تریش هەیە، ئەویش کەسانێکن کە ئەم بەشاییە بەکاردەهێنن و هەندێکجاریش کەسایەتییەکانن کە لەچوارچێوەی ئاسانکاری و تواناکانی ئەوەدا کاردەکەن و سەر بەم فراکسیۆنی دووەمی خوردادە نین. ڕۆڵەکەیان زۆر بەسوود دەزانم و ڕێزێکی قووڵیان لێدەگرم. فراکسیۆنی دووەمی خورداد، ناتوانرێت بە بەهزاد نەبەوی، بگوترێ لایەنگری چاکسازیە لەو وڵاتەدا. ئاگاداربن، ئەمە باسی بەهزاد نەبەوی دەکەین کە ڕێکخەری موجاهیدینی ئینقلابی ئیسلامییە، کە گۆپاڵ وەشاندنی لەو وڵاتەدا داهێناوە. ئێستا ئەگەر سادق قوتبزادە لە ژیاندا بوایە، لە لیبراڵەکانی ئەو وڵاتەدا دەبوو. بەڕای من ئەمانە پێویستە فڕێ بدرێن. خەڵکی ئێران بە کەسایەتییە خێرخوازی و ئازادیخوازەکانیانەوە کە بە ناچاری ڕووبەڕووی ئەو بەدبەختییە دەبنەوە، لەهەموو کەلێنێک کەڵک وەردەگرن. ئەوانەی داکۆکی لە مافی ژنان و مافی منداڵان و مافی کرێکاران و نەهێشتنی هەڵاواردن و کراوەیی سیاسی دەکەن، پێم وایە کەسانێکی تەواو ئەرێنین. ئەوانەن کە دروشمەکانیان ڕادیکاڵتر و تیژتر دەبن تا ئەو ڕادەیەی ڕژیم شل دەبێتەوە و زیاتر لە دروشمەکانی ئەمە دەچن. ئەگەر ڕژیم شلتر بێت، دەبینیت پێگەی خاتەمی و دار ودەستەی گرووپی دووەمی خورداد لە خامنەیی نزیکتر دەبێتەوە. ئەگەر وەرقەکە بە زۆری کۆماری ئیسلامی هەڵگەڕێنەوە، لانیکەم نزیکیی فراکسیۆنەکان دەبینیت، گەرموگوڕی زیاتریش لە نەیارانی حکومەتەوە دەبینیت. بەڕای من ئەمانە وەک یەک

نین. بە هەڵە هەندێک جار لە بەشێکی ئۆپۆزسیۆن لە دەرەوەی وڵات هەموو ئەمانە پێکەوە دەنووسرێن. بەڕای مە ئەمە هەڵەیە.

عەلیرەزا مەیبدی کەواتە، ئەوەندەی من تێگەیشتبم، ئێوە لە ڕاستیدا ئامادەن هاوپەیمانی لەگەڵ گروپێک لە ئێراندا دروست بکەن؛ هەمان ئەو گروپەی باست کرد کە ڕێزی لێدەگریت؟

مەنسور حیکمەت: بەڕای من ئەو چالاکە سیاسی و چالاکە سیاسیانەی لەو وڵاتەدا هەڵدەستن و دەزانن شەوانە ڕەنگە چەقۆکێشێک لە نزیک ماڵەکەیان هێلانە بکات و بەرگری لە مافی جیابوونەوەی ژن و مافی منداڵ بکات، شەرەفمەندترین کەسن لەو کۆمەڵگایەدا. بێگومان من ئەمە دەکەم. پێم وایە لە ڕۆژێکدا کە هەڵبژاردەیەکی ئازادیان هەبێت، ڕەنگە زۆرێکیان حزبی کۆمۆنیستی کرێکاری وەک ئا□□ای خەباتیان هەڵبژێرن. تۆ لە ئێران کار دەکەیت، دەبێت زۆر ڕێکاری خۆپارێزی بگرێتەبەر بۆ ئەوەی ژیانت و ماڵەکەت لە سووتان و خێزانەکەت لە سەربڕین ڕزگار بکەیت. تۆ سانسۆر بەسەر خۆتدا دەسەپێنیت. ئەمە بە تەواوی تێگەیشتنە. بەڵام گوتم بە بیانووی ئەم جۆرە کەسانە و ئەم کەسە شەرەفمەندانە، ڕۆشتن و پاککردنەوە و ڕشتنی ئاوی پاک بەسەر کەسانی وەک ڕێکخراوی موجاهیدینی شۆڕشی ئیسلامی و ئاخوندی لایەنگری خاتەمی بەڕای من هەڵەیە. ئەمە شتێکە کە بە بڕوای من ئۆپۆزسیۆنی خاتەمیچی لە دەرەوەی وڵات لێی تێناگات.
عەلیرەزا مەیبدی: کاک مەنسور حیکمەت هەندێک لە نەیاران تۆ بە سکتاریزم و ستالینیزم تۆمەتبار دەکەن. ئایا بەڕاستی پەیوەندی کوێرانە لە نێوان ئێوە و چینەکانی خوارەوەی حیزب لە حزبەکەتدا هەیە؟ واتە لە ڕووی ڕێکخستنەوە چۆن هەڵسوکەوت دەکەیت؟ پەیوەندی ڕابەر لەگەڵ ئەو گروپەبەشی خوارەوە لە حیزبدا چۆنە؟

مەنسور حیکمەت: پرسیارێکی زۆر باشت کرد چونکە دەرفەتێکم پێدەبەخشێت باسی بکەم و وەڵامی هەندێک لەو بەناو پڕوپاگەندە و تۆمەتە کۆنانە بدەمەوە کە لە دژی هەموو کۆمۆنیستێک دەکرێت و نەک تەنها دژی ئێمە. سەیرکە، وێنەیەکی کۆمۆنیستەکان وەک دیکتاتۆر، تۆتالیتاری هەیە، هۆکاری لکاندنی ئەم وێنەیە بە کۆمۆنیستەکانەوە ئەوەیە کە لە چوارچێوەی ئەم شەڕی ساردەدا، کە هەموو هەسارەکەیبۆ خۆی ڕاکێشابوو، ئەمە ئەو تۆمەتە بوو کە بەناو کوت□□ی بازاڕی ئازاد و دیموکراتی ڕۆژئاوا ئەو بەناو ب□□ک□ی خۆی لە ڕۆژهەڵات لە دژی دوژمن دروست کردبوو. ئەمە تۆمەتێکە کە لە شێوەی بەبەری هەموو کۆمۆنیستێکیاندا دوریوە. من وەک کۆمۆنیستێک لەو ڕۆژەوە کە هاتووم، بەرگریم لە ئازادی و یەکسانی بێ مەرجی ئینسانەکان

کـردوو□، ت□ـا نەت ئەم وشەیە، “ئـازادی بێ مەرج”م هێنـاوەتە نـاو
ئەدەبیاتی سیاسی ئەو وڵاتە، دەتوانیت بڕۆیت و لێکۆڵینەوە بکەیت و
مر□ق و یەکسانین ، با ناوبانگ و دەسەڵات بدۆزینەوە، ئەم کۆگای
تۆمەتە لەوێیە و یەکسەر فاکتورەیەک دەنێرن بۆ فڕێدانی شەش لە
تۆمەتە تۆتالیتاری□ی□کان. کەس بەدواداچوونی بۆ پەیوەندییە سیاسییە
ناوخۆییەکانی پارتی کرێکارانی شیوعی نەکردووە، کە ئێستا پێتان
دەڵێم چییە؛ بەڵام تۆمەتی تۆتالیتاری بوون حازرو و ئامادەیە بۆ
کۆمۆنیستەکان. ئێستا، گرنگ نییە من قوربانی ئەم تۆمەتە بم یان
کۆمۆنیستێک لە کۆڵۆمبیا یان کۆریا کە شتێکی لەو جۆرە بڵێت.
ئەمانە تۆمەتەکانی شەڕی ساردن کە لە ڕۆژئاوا بە تایبەتی بۆ
کۆمۆنیستەکان لەلایەن میدیا و زانکۆ و حکومەتەکانی ڕۆژئاوا□
خراونەتە پاڵیان. ئێستا بیانەوێت هەرکەسێک بۆردومان بکەن، سەرەتا
بڕیارنامەیەک لە نەتەوە یەکگرتووەکانەوە وەردەگرن، ئەو
تاز□ پێگەیشتووانەش پێداگری لەسەر ناکەن، دواتر بە دیکتاتۆر
تۆمەتباری دەکەن و یەکسەر ئەم تۆمەتە دەدەنە CNN، واشنتۆن پۆست،
و BBC. فڕێی بدەنە سەری هۆکاری ئەوەی کە ئەم تۆمەتانە بە ڕاستی
دەخرێنە پاڵ ئەوەیە کە ئێمە کۆمۆنیستین و ئەمە تەڵەیەکی
ئامادەکراوە کە پێیان وایە دەمانکوژێت و زۆر بە خێرایی ڕوودەدات.
بەڵام لە ڕاستیداحزبی کۆمۆنیستی کرێکاری کراوەترین و مۆدێرنترین
حیزبی سیاسی ئێرانە. من سەرۆکی ئەم حیزبە نیم، سکرتێری کۆمیتەی
ناوەندی ئەم حیزبەم و بە پێچەوانەی هەموو سەرکردەکانی پارتە
ئۆپۆزسیۆنەکانی ئێران و تەنانەت پارتە سیاسییەکانی ڕۆژئاواش، سێ
مانگ جارێک جارێک (کە ڕەنگە پێنج مانگ بخایەنێت ئەگەر وادەی خۆی
دوابکەوێت بەهۆی سنوردار بوونی تواناکانەوە)، پلینۆم کۆمیتەی
ناوەندی حزب دیسانەوە ئەو کەسە هەڵبژێرێت کە ئەم کارەی لە
حزبەکەماندا هەیە و پێکهاتەی فەرمانگەی سیاسی. دوایین جار کە
دەنگی متمانەم لە پڕۆسەی هەڵبژاردنی دیموکراسی وەرگرت بۆ ئەوەی
سکرتیری کۆمیتەی ناوەندی حزب بم، سێ مانگ لەمەوبەر بوو. وە بەم
زووانە، ڕەنگە دوای مانگێک، جارێکی تر ناچار بم ڕووبەڕووی
هەڵبژاردن ببمەوە. هەموو بەرپرسانی ناو کۆمیتەی ناوەندی
هەڵدەوەشێنەوە و دووبارە هەڵبژاردن دەکرێتەوە. ئێمە تاکە
بزووتنەوەین کە کۆنگرەکانمان لە کاتی بەڕێوەچووندا دەناسرێن و
بەشداربووان کێن و وتارەکان چی بوون. بۆ نمونە ئێوە نازانن کاک
داریوش فروهەر چۆن سەرۆکی حیزبی میللەتی ئێران بووە. ناتوانی
بڵێی لە چ بەروارێکدا هەڵبژێردرا. کێ دەنگی پێدا، کێ دژی قسەی
کرد. بەڵام لە دۆخی مندا دەتوانن بە وردی بڵێن لە کام کۆنگرە،
لەگەڵ کام بەشداربوو، بە کام ئیختیار و بڕوانامە، بەدوای کام

گفتوگۆ و کام هەڵبژاردنی نهێنی کە ڕاکێشرا بۆ خولی سێیەم و چوارەم، بۆ نموونە من چوومە ناو کۆمیتەی ناوەندی یان ئەو مەکتەبی سیاسی. حیزبی کۆمەنیستی کرێکاری کراوەترین و ڕۆژئاواترین و مۆدێرنترین حیزبی سیاسی ئێرانە.

عەلیرەزا مەیبدی: ئایا دەرگای حزبەکەت کراوەیە بۆ لێکۆڵەرێک، کاک حیکمەت؟

مەنسور حیکمەت: بەڵێ! بە تەواوی. کێشەیەک هەیە کە پێموایە هەیە، پێش هەموو شتێک پێویستە گرنگی بەو لێکۆڵینەوەیە هەبێت سەبارەت بە حزبی کۆمەنیستی کرێکاری، کە کارکردی دەسەڵاتی ئەمەیە. تا بەهێزتر بین، ڕەنگە بەرژەوەندیی دەستانی وەک ئەوە و توێژەران کە بێن سەیری بەڵگەنامەکانی ئەم حیزبە بکەن و بەشداری کۆنگرەکان و چاوپێکەوتنەکانی بکەن زیاتر بێت. ئەمەش کارکردی دەسەڵاتی ئەمەیە. کۆنگرەی ئەمە لە کۆنگرەی حزبی کرێکارانی بەریتانیا زیاتر کراوەیە بۆ ئەوە. سەرکردایەتی ئەمە دەستەڕاگەیشتنترە لە سەرکردایەتی زۆرێک لە حیزبەکانی ڕۆژئاوا، ئەگەر ڕاستگۆ بم، پێموانییە لە داهاتوویەکی نزیکدا هەموو میدیاکان، سەربەخۆ لە چەپ و ڕاست و هێڵی سیاسی خۆیان، بانگهێشت بکەین بۆ بەشداریکردن و.ئامادەکردنی ڕاپۆرت بۆ کۆنگرەکانمان. ئەمە ئەمە بەکاردەهێنین. ئەمەش بە سوودی ئەمەیە. لە بەرژەوەندی ئەمەدایە کامێرایەک لە کۆنگرەکەمان دابنێین بۆ ئەوەی خەڵک ببینن. خۆ شاردنەوە لە بارەی کۆمەنیستەکانەوە قەدەغەیە. جێگای سەرنجە کە بەرەی نیشتمانی سزا نەدراوە، بەڵام نازانین چۆن سەرەکی بەرەی نیشتمانی هەڵدەبژێرن. ئەمە هیچ بیرکەیەکمان نییە کە کاک ڕەزا پەهلەوی چۆن بە پاشا دادەنرێت. دەڵێن هۆکارێکی بایۆلۆژی هەیە. بەڵام ئەمە دەزانین چۆن هەڵبژێردراین. وە ئەگەر خەڵکی ئێران ئێستا بێن بە بینینی کامێرای تەلەفزیۆن لە کۆنگرەی حیزبی کۆمەنیستی کرێکاری و ئەو خەڵکەی کە دێن و خۆیان و پاشخانی سیاسی خۆیان دەناسێنن، وتاری خۆیان ببینن. کاک موبیدی دڵنیابن کە لە دۆخێکی دیموکراسیدا کاتێک کۆنگرەی ئەمە وەک کۆنگرەی حزبە چینایەتییەکانی تر ڕاستەوخۆ لە تیڤیدا دەبینرێت، ئەمە بۆ ماوەی شەش مانگ لە ڕێگەی هەڵبژاردن لەو وڵاتە دەسەڵات دەگرینە بەر. دڵنیابن ئەگەر شەش مانگ لە سیستەمێکی ئازاددا ڕێگە بە حیزبی کۆمەنیستی کرێکاری وەک بەرەی نەتەوەیی و لایەنە چالاکەکانی دیکەی ئێران بە ئازادی و بێ ترس لە تیرۆرکردن و فڕێدانی بۆمب بۆ ناو بیناکە و چەقۆ لێدانی سەرکردەکانی لە بەر چاوی جەماوەردا قسە بکەن، من گومانم هەیە، باوەڕم بەوە نییە کە

زۆرینەی خەڵک حزبی کۆمۆنیستی کرێکاری وەک مەدەنترین و پێشکەوتنخوازترین و ئینسانیترین و ئاشکراترین حزبی سیاسی هەڵبژێرن.
عەلیرەزا مەیبدی: ئەگەر کۆماری ئیسلامی گەرەنتی ئەوە بکات کە ئەم ئازادییەتان پێدەبەخشێت، ئامادەن چالاکییەکانتان بگوازنەوە بۆ ئێران؟

مەنسور حیکمەت: باوەڕت هەیە؟ ئەگەر کۆماری ئیسلامی گەرەنتی ئەوە بکات کە هیچ پەیوەندییەکی بە ئەوەوە نییە، ئایا ئێوە ئامادەن بگەڕێنەوە بۆ ئەو وڵاتە؟

عەلیرەزا مەیبدی: نەخێر! بڕوا ناکەم

مەنسور حیکمەت: منیش باوەڕم پێی نییە. لە ئەنجامدا تاکە گەرەنتییەک کە دەتوانرێت لە کۆماری ئیسلامی دەست بکەوێت ئەوەیە کە سەرکردەکانی دەستبەسەر کراون و چاوەڕێی دادگاییکردنی ئازاد و گشتین کە پەیوەستە لەبەرچاوی خەڵکدا ئەنجام بدرێت. و لەوەدا کە دەتوانن لە هەر وڵاتێکەوە پارێزەرێک وەربگرن؛ وە ڕاستگۆیانە ئەو کاتە گەرەنتی نییە. چونکە ئەو حزبە ئیسلامیانەی کە وا لە نووسەرە ئینگلیزییەکە دەکەن هەڵبەت، و فەتوای مردنی دەردەکەن، هەشتا هەر لەوەدان. بۆمبیان دانا. پیسن ئەوان بکوژن و نەک هەر ئەوان، حزبی ڕاستڕەوی توندڕەو هەیە. لە ئەنجامدا حزبی کۆمۆنیستی کرێکاری دواجار بە دەسەڵاتی خۆی بەهێز دەبێت، چۆن دەتوانێت ئاگاداری خۆی بێت. بەڵام ئەگەر لە ئێران هەلومەرجێک هەبێت کە بە هێزی خۆمان خۆمان بپارێزین، یەکسەر چالاکییەکانمان لەوێ ئاشکرا دەکەین. ئێمە لە ئێستادا لە ئێران چالاکی دەکەین، بەڵام بە ناچاری بە نهێنی چالاکیی دەکەین.

عەلیرەزا مەیبدی: کەواتە، باوەڕت بەو سیستەمە هەیە کە بەرامبەرت بەخشندە بێت؟

مەنسور حیکمەت: "بەخشندە" وای دابنێین کە ئەبێت چی ببەخشن!؟ ئێمە مافی خۆمانمان دەوێت، مافی خۆمانمان دەوێت. چینی کرێکاری ئەو وڵاتە حیزبێکی پێکهێناوە و مافی خۆی دەوێت. ئەگەر هەلومەرجێک هەبێت کە گریمانەیەکی گشتی هەبێت کە ناتوانرێت دەرگای حزبێکی سیاسی دابخرێت و سەرکردەکانی بگیرێت و ئەندامەکانی دادگایی بکرێت، جا ئێمە خۆمان ڕامانگەیاندبێت یان بە مەرجی سەربازی تایبێت، گریمان حکومەتێک ئەگەر.دەستی ڕاست بەڵێنی داوە، یان هێزی

سەرکوتکردنی نییە، لە ژێر هەر هەلو مەرجێکی دیفاکتۆ یان دووجۆر(de jure) کە بتوانین ئۆفیسەکەمان بکەین و دەست بە ئاشکرا لەو وڵاتەدا بکەینەوە و خۆمان بپارێزین، ئێمە بە ئاشکرا کار دەکەین. بە دڵنیاییەوە بەو شێوەیە دەبێت.

عەلیرەزا موبەدی: کاک حیکمەت، حیزبەکەت خۆی بە بەرگریکاری چینی کرێکاری ئێران دەزانێت، لە کاتێکدا حیزبەکەت وەک حیزبێکی پرۆلیتاری ئەندامی پرۆلیتاری نییە. وا دیارە زۆربەی یاریدەدەر و ڕێبەرانی حیزبەکانتان ڕۆشنبیر و لێکۆڵەر بن کە لە دەست لێدان و ئەزموونکردنی ژیانی چینی کرێکاری ئێران بێبەشن؟

مەنسور حیکمەت: پێم وا نییە. چونکە من ئاشنایەتییەکی نزیکترم هەیە. زۆربەی ئەندامانی ئێمە نەک هەر لە ئێران یان لە کوردستان بەڵکو لە خودی ئەوروپاش کار دەکەن. ڕەنگە کابرا ئەندازیاری ڕێگاوبان و بیناسازی بێت و هاتبێتە دەرەوە. ئێستا زۆرێکیان کار دەکەن. ڕەنگە لە ئێران ئەندازیاری ڕێگاوبان و بیناسازی بوویت، لەکۆتاییدا دەبێت لە دەرەوەی وڵاتیش لە شوێنێکی کار بکەیت. لە ئەنجامدا، لە ئێستادا کە باس لە هەیکەلی حیزب دەکەین، ئەمە حیزبێکە کە بەناو خاوەن کارگە زۆر کەمن، بەڵام کرێکار و ئەو کەسەی کە لە ڕێگەی چالاکییەوە وەک کرێکار یان مووچەخۆر لە یەکەیەکی پیشەسازی یان بەرهەمهێنان، ئابووریدا، کار دەکات بەکۆتایە.زۆرە ئەم حیزبە لە خودی ئێراندا جێگای خۆی هەیە. من تەنها خۆم وەک نموونە بەکارناهێنم، دەمەوێت بەرگری لە هەموو ئەو کەسانە بکەم کە خۆیان بە کۆمۆنیست ناودەبەن و ئەم پرسیارەیان لێدەکرێت. هۆکاری ئەوەی کە ئەوە کرێکاران لە حیزبە چەپەکاندا نابینن بۆ ئەوەیە کە چالاکیی حیزبە چەپەکان نایاساییە و کرێکاران دەگرن و دەیانکوژن. ئەگەر بۆ نموونە ببینیت کرێکاران دەچنە "ماڵی کرێکار"، کۆدەبنەوە و لە پەراوێزدا هەوڵی قسەکردن دەدەن، ئەوە لەبەر ئەوەیە کە ئەمە تاکە کارێکە کە دەتوانرێت بکرێت. ئەگەر گەرەنتی شەش مانگ ئازادی چالاکیی سیاسی لە وڵاتێکدا بکەیت، ئەوا کرێکاران هەمیشە لەوێ دەچنە پاڵ حزبە چەپەکانەوە. ئەمریکا کۆمەڵگەیەکی ئازادە، لانیکەم بە پێوەرەکانی ئەوێ. سەندیکاکانی کرێکاران دەچنە لای چەپترین حزب کە حزب دیموکراتە. لە ئینگلتەرا بەرەو سۆسیال دیموکراسی یان حزبی کرێکاران دەڕۆن. لە فەرەنساش بە هەمان شێوە. لە فەرەنسا زۆربەیان شوێن حزبی سۆسیالیستی یان کۆمۆنیستی فەرەنسا دەکەون. دەتوانیت وا دابنێیت کە کرێکارێک سۆسیالیستە یان کۆمۆنیست. لە ئەنجامدا هەرچەندە ڕەنگە پرۆلیتاریا

ئەوەندەی ئەوە دەڵێن لە حیزبی ئێمەدا نەبێت؛ ئەگەر پرۆلیتاریا بیەوێت کار بکات، لە حیزبی ئێمە و حزبە هاوشێوەکانیدا کار دەکات.

عەلیرەزا مەیبدی: تا چەند دڵسۆز بوویت بە بنەماکانی لینین سەبارەت بە ڕێکخستنی حزبی کۆمۆنیست؟ یەکەم: بۆچی حزبەکەت هەڵبژارد؟ بۆچی گروپەکەتان بە ناوی حزبەوە ناوناوە و ناوی حزبی بناغەتان ناوە؟ لەکاتێکدا وەک یاسایەک دەکرێت ڕووداوێکی لەو شێوەیە لە ئێران ڕووبدات. به ڵام له ده ره وه ی ئێران نیگه رانن که زەینگەرایی له حیزبه که تدا زاڵ بێت و هه مان هه ڵه کۆنه کان له ڕێکخراوێکی چه پدا دووباره ببنه وه ؟

مەنسور حیکمەت: بۆچی دەبێت وابێت؟ بۆ ئەم پرسیارە لە کاک نەزیهە ناکەیت؟

عەلیرەزا مەیبدیلە کاک نەزیهەش دەپرسم.

مەنسور حیکمەت: بە بڕوای من ئەمە هەڵەیەکی لەپرسینەوە ناسراو و کۆنە. کاتێک لەگەڵ کۆمۆنیستەکان قسە دەکەیت، تۆمەتباریان دەکەیت بە زەینگەریتی و ناعەمەلییەتی بیرۆکەکانیان. وە گومانت هەیە کە ئەوان لە پەیوەندیدا بن لەگەڵ کۆمەڵگا و ڕەخنە بگرن یان نا؟ ئەگەر سەیری هەڵوێستەکانی حیزبی کۆمۆنیستی کرێکاری بکەیت، بۆت دەردەکەوێت کە بە وردی نزیکیی خۆی لە کۆمەڵگای ئێران نیشان دەدات. باسی یەکسانی ژن و پیاو دەکات. پێت وایە ٥٠٪ ژنانی وڵات لەم ژمارەیەدا ئازارەکانی خۆیان لەگەڵ ئێمەدا دەردەکانیان لەگەڵ ئێمەدا هاوبەش نیە؟

عەلیرەزا مەیبدی: ڕەنگە لەبەر ئەوە بێت کە زۆربەیان بانگەشەی ئەوە دەکەن کە لێکۆڵینەوە و شیکارییەکانیان زانستییە، هەروەها جەختێکی زۆر لەسەر سروشتی زانستی ئەو لێکۆڵینەوە و تیۆریانە دەکەنەوە کە دەیخەنەڕوو. ڕەنگە بە شێوەیەکی نەریتی بەم شێوەیە بێت. دەزانن چی دەڵێین؟ هەکاری ئەوەی دەڵێین زەینگەرایی زاڵە بەسەر حیزبدا، بۆ ئەوەیە حیزب لە پرەنسیپە زانستییەکانی خۆی دوور بکەوێتەوە.

مەنسور حیکمەت: ئەوەی کە ئەمە سۆسیالیستین، ئەمە وامان لێناکات لە ئەوانی تر زەینی و عەینی تربین. لە کۆتاییدا پێویستە بە شیکارییەکی دیاریکراو زەینی بوونی خۆمانمان پیشان بدەن. ئەمە ئەوە قبوڵ دەکەین ئەگەر کەسێک بێت و بڵێت سەیرکە ئەم شیکارییەی تۆ زەینییە، وەک هەر کەسێک کە ویژدانێکی زانستی هەبێت، سەیر

دەکەین بزانین بۆچی پێمان دەڵێن ئەم شیکارییە زەینییە. زۆر بە خۆشحاڵییەوە هەر حاڵەتێکتان پێ بڵێم کە پێتان وایە شیکارییەکانمان بابەتییە بۆ ئەوەی لانیکەم بتوانم بەرگری لەو باسە بکەم کە ئێستا دەیکەین. ئەگەر هەر ڕاستییەکم لە سکاڵاکەتدا بینی، ڕازی دەبم و پێت دەڵێم. بەڵام تەنها لەبەر ئەوەی ئێمە چەپین و ئایدیالی گەورە دەخەینە پێشەوە، ئێمە یەکسانیمان دەوێت، ئازادیمان دەوێت، و بە بۆچوونی یەک کەس یان تەیفێک لە کۆمەڵگادا، ئەمانە ئایدیالی زۆر گەورەترن لەوەی ئەمەی زەمینی بەیەکەوە ببەستنەوە. ناکرێت بە کۆمۆنیستەکان بوترێت ” زەینی”. چونکە بەڕای من، بە تایبەت لەو هەلومەرجەی کە ئێمە لە ئێراندا چالاکی دەکەین، ئەگەر شتێک بابەتی بێت، ڕادیکالیزم بابەتییە، ئەگەری ڕوودانی ڕووداوی گەورەش زیاترە لە ڕووداوی بچووک. ئەوەی کە ڕۆژێک خاوەن تیمسار نەقدی یان ئاغای خامنەیی ڕیش بتاشێت و کراوات ببەستێت و ڕەچاوی پرەنسیپە پەرلەمانییەکان بکات لە پەرلەماندا، دیاردەیەکی زۆر ناڕاستەقینەتر و خەیاڵیترە لەوەی کە ڕۆژێک کۆمۆنیستەکان لە ڕاپەڕین و شۆڕشێکی گشتیدا بێنە سەر دەسەڵات. بەڕای من لە ئێستادا هاتنی چەپ و چەپ ڕادیکاڵ بۆ سەر دەسەڵات واقیعی ترە لە هاتنە سەرکاری بزووتنەوەیەکی وەک نەهزەتی ئازادی. چونکە ڕەنگە بزووتنەوەی ئازادی دوو ڕۆژ لە یەک هاوسەنگیدا بێت، بەڵام خۆی دەبێتە دەریچەیەک بۆ ئەوەی خەڵک هێرش بکەنە سەری. ئەگەر چەپ بەدیلێکی کۆمەڵایەتی جیاواز پێشنیار بکات و بتوانێت بیپارێزێت. من دەمەوێت بڵێم زەینیگەرایی کاتێک بە ئێمە دەوترێت…

عەلیرەزا مەیبدی: ئەو نەهزەتی ئازادییەی ئێستا باسی دەکەیت، ڕەنگە لەبەر ئەوە بێت کە خەڵک ئەزموونی هەیە لەگەڵیدا. ئایا سەرنجتداوەتە؟ ئاخر ماوەیەک حوکمڕانی کردووە. تۆمارەکەی لە دەستی خەڵکدایە. ڕەنگە یەکسەر هەمان بابەت سەبارەت بە کۆمۆنیستەکان بوروژێنرێت، جیهان ئەزموونی ٧٠ ساڵەی لەگەڵدا هەیە و ئەمەش چەند تۆمارێکی کۆمۆنیستەکانی ئێرانی ئەمڕۆمان هەیە کە هەموویان بەداخەوە نمرەی خراپی نیشان دەدەن. واتە هەمووان بەدەست هەمان زەینیگەرایی و حیساباتی هەڵەوە دەناڵێنن، هەرجارە بە هەڵە حیسابیان کردووە، هەمووجارێکیش ناچار بوون دان بەوەدا بنێن کە هەڵەیەکیان کردووە.

مەنسور حیکمەت: چەند تێبینییەکم هەیە لەسەر قسەکانت. پێش هەموو شتێک ناتوانیت هەموو چەپەکان بە دارێک لێبخوڕیت. لە ڕوانگەی منەوە ئەوانەی کە زەینگەرایان دەکرد،لە ڕوانگەی منەوە نەک ئێمە،

ب□کو هەر لەم بیست سا□□□ی رابردوە وەک کۆمۆنیست پۆلێنم نەدەکردن،. حیزبی توودە و زۆرینەی فەداییەکان(فیداییەکانی ئەکسەریەت) زەینگەرا بوون و پێیان وابوو کە لە لەپەنای حکوومەتێکی ئیسلامیدا دەتوانن ئیمتیازات بۆ جۆری سیاسەتەکەیان بەدەست بهێنن. ئەمەش زەینگەرایی تەواو بوو. ئەوان قوربانییان دا تا…

عەلیرەزا مەبیدی: لەخزمەت ئیوەدا وتم. بۆیە ئەمە تۆمەت نییە. ئەمە واقیعێکە.
مەنسور حیکمەت: بە ئێمەوە نالکێت! ئەم زەینینگەراییە لەگەڵ جۆری کۆمۆنیست و ئەو سیاسەتەی کە ئێمە هەمانە ناگونجێت. ئێمەهەر لەو کاتەدا گوتمان ئەم دەسەڵاتە کۆنەپەرستانەیە. لە هەمان کاتدا وتمان ئەم دەسەڵاتە سەروژێر بکرێت و بڕوخێنرێت، ناتوانرێت و نابێت بنیات بنرێت. ئێستاش هەمان شت دەڵێین. من لە ئێوە قبوڵ دەکەم کە ئەو وێنە گشتیی□ی کە خەڵک لە کۆمۆنیزم بەدەستی دەهێنن لە گروپەکەی ئێمەوە نییە. لە ئەزموونی یەکێتی س□قی□ت، چین، حزبی توودە و ڕەنگە هێشتا لە ئەکسەریەت وەریبگرن. ئەمە واقیعێکە و ئەمەش یەکێکە لە کێشەکانی ئێمە. چۆن دەکرێت کۆمۆنیزمێکی ڕاستق□ینە و سۆسیالیزمێکی مارکسی و کرێکاری، لە بەردەم ئەو هەموو وێنە نەرێنییەدا کە بە هەوڵی سۆسیالیزمە جیاوازەکانی چین و یەکێتی س□قی□ت دروست بوون، بتوانێت جارێکی دیکە لە ڕێگەی ئەم وێنانەوە خۆی بە خەڵک بناسێنێت، ئەو ڕووخساری کێشەکەمان و لە نێو هەوڵەکاندا ئەرکی ئێمەیە بەسەریدا زا□□ بین. بەڵام سەرکەوتنی ڕێژەیی ئێمە وەک ڕێکخراوێک لە ئۆپۆزسیۆندا بە بەراورد لەگەڵ لایەنە چەپەکانی دیکەی ئەو ئۆردوگایە، پراکتیکییەتی ئەم کارە نیشان دەدات.

لە کۆتاییدا بەشێک لە جیهانی خەڵک بە بانگەشەی ئەوانی تر، یان ئەزموونە مێژووییەکان و تەنانەت گێڕانەوەی درۆینەی ئەزموونە مێژووییەکان دروست دەکرێت. بڕێکی زۆر لە ع□قی□تی ئەوان بە تێگەیشتنیان لەو ڕۆژە و تێڕوانینی بابەتیانەیان بۆ ئەو پرسانەی کە دەخرێنە بەردەمیان و ئەو دروشمانەی کە لەبەردەمیاندا بەرز دەکرێنەوە دروست دەبێت. ئەگەر هاوسەنگی هێز لە کۆمەڵگای ئێراندا بگۆڕێت بۆ ئەوەی خەڵک دەستیان بگات بە ئێمە و ئێمەش بە خەڵک کە ئێستا حزبە ئیسلامییەکان هەیانە، ئەوا دەبینین خەڵک تا چەند ئەم ڕوایەتەی کۆمۆنیزم وەک شتێکی خوازراو و مومکین قبوڵ دەکات. من زۆر گەشبینم بەم بابەتە. لەوانەیە خودی پرۆسەکە کە بڕیارە ئەم

هاوسەنگی هەزانە بەت…

عەلیرەزا مەیبدی: کاک حیکمەت بۆچی لە حیزبەکەتدا کەلێنێکی وا ڕوویدا و زۆرێک لە هاوڕێکانت حیزبیان بەجێهێشت؟

مەنسور حیکمەت: سەرەتا با بزانین ئەم وێنەیە ڕاستە یان نا؟ بۆشایی دروست بوو و خەڵکێکی زۆر ڕۆیشتن؟ پێویستە ئەم دوو دەربڕینە چاک بکەین.

عەلیرەزا مەیبدی: بەڵێ دەتوانیت دەستکاری بکەیت.

مەنسور حیکمەت: هیچ بۆشاییەک نەبوو. سەرەتا هەندێک کەس ڕۆیشتن و ئەوان ئەوەندە زۆر نەبوون. باشە ئەوە ڕوونە کە ئەمە زۆرترین ئەندامی تۆمارکراومان لە دەرەوەی وڵات هەیە. تەنانەت ڕەنگە لەسەدا یەکی کەمی ژمارەیی ئەندامانی حیزب دوای دەستلەکارکێشانەوەی پێنج ئەندامی کۆمیتەی ناوەندی، دوای دەستلەکارکێشانەوەی پێنج ئەندامی کۆمیتەی ناوەندی، تەنها لە دەرەوەی وڵات ڕێژەیەکی کەم لە ئەندامانی دەرەوەی وڵات دەستیان لەکارکێشایەوە. لیژنەیەکی ناوەندیمان هەبوو کە ٢٥ کەسی تێدابوو و ٩ ئەندامی ڕاوێژکار بوو، بەمەش ٣٤ کەس بوو. لەو ٣٤ کەسە پێنج کەسیان دەستیان لەکارکێشایەوە.

عەلیرەزا مەیبدی: پێنج کەس ژمارەیەکی بەرچاوە.

مەنسور حیکمەت: پێت وایە زۆرە؟

عەلیرەزا مەیبدی: پێدەچێت زۆر بێت پێنج کەس بە یەکجار کۆمیتەی ناوەندی بەجێبهێڵن.

مەنسور حیکمەت: لە هەر حاڵەتێکدا قەبارەکەی بەم شێوەیەیە. هەریەکەیان بە تاک کشایەوە. لە ئەنجامدا ئەمە شاهیدی جیابوونەوە نەبووین، بۆ نموونە فراکسیۆنێک یان گروپێک کە بە ڕاگەیاندنی پلانێک یان ناکۆکییەک کە باسیان کردبوو و نەگەیشتنە ئەنجام، ویستوویانە بچنە دەرەوە. نزیکەی لە ماوەی دوو هەفتەدا ئەم پێنج هاوڕێیەی ئەمە دەستیان لەکار کێشایەوە و تا ئێستاش ئەمەی دەرەوەی حیزب شاهیدی ڕاگەیاندنی بوونی ڕەوتێکی نوێ یان حیزبێکی نوێ نەبووین. دەبێت چاوەڕێ بین بزانین ئایا ئەمە نوێنەرایەتی دیدێکی جیاواز دەکات یان ئاڕاییەک؟ لە ئێستادا تەنها کشانەوەی بەشێک لە ئەندامانی ناوەندی ئەمەیە.

عەلیرەزا مەیبدی: با جەماوەرەکە بە لایەکدا جێبهێڵین. بۆچی ڕۆشتن؟

مەنسور حیکمەت: وەک لە بەڵگەکانەوە دەردەکەوێت، پێش هەموو شتێک ڕەنگە خۆیان زیاتر شیاوتر بن بۆ قسەکردن لەسەر ئەم بابەتە و لە کۆتاییدا، پێویستە خۆیان بڵێن بۆچی ڕۆیشتوون. چونکە هەرچییەک بێت، بەدڵنیاییەوە گۆشەیەکی لەگەڵ ئەو ڕوونکردنەوەدا ناگونجێت کە ئەو هاوڕێیانە لە بارەی خۆیانەوە هەیانە و نادادپەروەرانە یان بڕیاردانی لەپێشەوە ئەبێت. بەڵام ئەوەندەی من بتوانم ڕۆشنایی بخەمە سەر ئەم بابەتە، بڕوای من هەستیان بە دوورکەوتنەوە لە بزووتنەوەیحزبی کۆمۆنیستی کرێکاری دەکرد. لانی کەم گرنگترین بەشی ئەم پێنج کەسە، ڕەنگە کەسێک یان دوو کەس ئەم کێشەیەیان نەبێت، بەم ئاراستەیەی حزبی کۆمۆنیستی کرێکاری…

عەلیرەزا مەیبدی: ئاڕاستەکردن لەسەر کێشەکانی ئێران؟

مەنسور حیکمەت: بەڵێ، ئەم وابەستەبوونەی حیزبی کۆمۆنیستی کرێکاری لەمەڕ پرسی ڕووخاندن، لە سەر کردەوەی دژ بە نیزامی کۆماری ئیسلامی و باوەڕمان بە زەروورەتی و ئیمکانی ڕووخاندنی کۆماری ئیسلامی لە داهاتوویەکی نزیکدا، ئەمانەن ئەو پرسانەی کە هەندێک لەو هاوڕێیانە خۆیان باسیان کردووە. نیشانی داوە ڕوونکردنەوەیەک هەبووە کە دوای هەڵبژاردنی خورداد و هاتنە سەرکاری خاتەمی، بارودۆخی سیاسی بەشێوەیەکی دیکە گۆڕاوە و ڕەنگە ئەم شیکارییە کۆنەی ڕێبازی کۆنەکەمان بەسەرچوو یان نەشیاو بێت. ئەو پرسەی کە پێویستە بگوترێ، بەو مانایە نییە کە کەسێک لە حیزبی کۆمۆنیستی کرێکاریدا لایەنگری خاتەمی بێت. دەبێ کەسێک زۆر دووری ڕۆیشتبێت بۆ ئەوەی لە حزبی کۆمۆنیستی کرێکاریدا بەم هەیەوە دەربچێت. بەڵام بەو مانایەیە کە ئایندەی سیاسی پرۆسەیەکی درێژخایەن دەبێت، خەڵک دەستیان لە هێرشکردنە سەر حکومەتی کۆماری ئیسلامی وەستاوە و خواستی ڕووخاندنی کۆماری ئیسلامی لە دوای ئەم هەڵبژاردنە، خواستێکی دەستبەجێ نەبووە و نییە، و کاری قووڵە دەبێت لەناو چینی کرێکاردا بکرێت، بۆ نمونە، لە ئاستێکی تردا تیۆری بکەیتەوە، وەک سۆسیالیستێک، بەپێلەیی پرسی ڕووخاندن و بەشداریکردن لە خەباتی ڕووخاندن کەمدەکاتەوە. پێویستە خۆیان سەبەری گۆشاوەی باسەکەیان ڕوون بکەنەوە، بەڵام ئەمە هەڵەکی گفتوگۆ بووە. ئەم گفتوگۆیە هەفتەیەک پێش ڕۆشتنی هاوڕێیان دەستی پێکرد. بەڵام ئەوانەی ڕۆیشتن لەو ساتەدا خۆیان بەم باسە نەبەستەوە، بەڵام دواتر بە ڕواڵەت وەک بلۆک یەکتر دەبینن و پلان بۆ کارەکانیان دادەڕێژن، دەتوانین گریمانە بکەین کە ڕوانگەی باسکراو دەسەڵاتی زیاتری هەیە

لەنێوانیاندا، کە پێموایە هەڵەیە.

عەلیرەزا مەیبدی: باوەڕت بە فرەیی لە حیزبدا هەیە؟

مەنسور حیکمەت: بە ڕەهایی.

عەلیرەزا مەیبدی: کەواتا بۆچی بەهۆی جیاوازی بیرکردنەوەوە ڕۆیشتن؟ ئایا کێشەی تۆ ئەوە بوو کە تۆ تەحەمولی ئەوانت نەکرد یان ئەوان تەحەمولی تۆیان نەکردیت؟

مەنسور حیکمەت: بۆ ئەوەی مرۆڤ تەحەمولی کەسێک نەکات، سەرەتا دەبێت وەک دیاردەیەکی جیاواز سەیری بکات. ئەگەر بۆ نمونە ئەم برادەرانە ئال□ای ئۆپۆزسیۆنێکیان لەناو حیزبدا هەڵکردبا، ئەوا ئەو پرسیارە هەڵدەکرا، ئێمە چیمان لەم ئۆپۆزسیۆنە کردووە؟ ئەگەر ئێمە ئەوانمان دەربکردایە، لەوانەیە گومانێک هەبووایە کە ئێمە تەحەمولیان نەدەکرد. هەندێک لە هاوڕێیان بە تاک و تەنانەت بەبێ ئەوەی لە ساتەوەختی ڕۆشتنیان جیاوازی خۆیان بڵێن ڕۆیشتن و دواتر لە لێدوانە دەرەکییەکانیانەوە بۆمان دەرکەوت کە ڕەنگە ئەم جیاوازییەیان هەبووبێت و ئەو گفتوگۆیەی کە هەندێکیان لەسەر ئەم بابەتە کردوویانە، لەسەر ئەم لایەنەی دۆخەکە بووە لە ئێران. هیچ کەسێک ل□ ب□ر□د□م ه□□□ی فر□می حزبیدا نیشانی نەداوە کە دەتوانین وەڵامی ئەو پرسیارە بدەینەوە کە ئایا تەحەمولمان کردوون یان نا. ئەوان ڕۆیشتن! ئەمە راستە. ڕەنگە بیریان لەوە کردبێتەوە یان پێشبینیان کردبێت کە کەس تەحەمولی ئەم ڕوانگەیە ناکات. قسەکانت ڕاستن. بەڵام ئەمە هیچ شتێکی خراپ نییە. ئەمە وەک ئەوە وایە گریمانە بکەین لە حزبێکی ژینگە پاریزدا لایەنگرانی سووتاندنی دارستانەکانی بەڕازیل هەبن، دەزانن لە حزبی ژینگەدا ئەم بۆچوونە تەحەمول ناکرێت. ئەمە شتێکی سەیر نییە. ئەگەر کەسێک بە پرەنسیپەوە هەڵسوکەوتی کرد، نابێت بەو بۆچوونە لە حیزبدا بمێنێتەوە. بەڕای من ئەم هاوڕێیانە بە دروستی زانیان کە نابێت بمێننەوە.
عەلیرەزا مەیبدی: بۆیە فرەیی لە حیزبی ئێوەدا نییە.

مەنسور حیکمەت: سەیرکە بەڕای من ئەمە جیاوازیی حیزب و کۆمەڵگایە. کۆمەڵگایەک پابەندە بە ڕێزگرتن لە بیروڕای هەموو هاوو□لاتیانی و جێگایان پ□ب□دات. پارتێکی سیاسی ناچارە کار بۆ پێشخستنی بەرنامەکەی بکات. لە ئەنجامدا ئەگەر بەشێک لە ئەندامانی حزبێک بە ئازادی بگەنە ئەو ئەنجامەی کە دژی بەرنامەکەین، ئەوا خۆکارانە

مەرجەکانی بەشداریکردن لەو حزبەدا هەڵدەوەشێننەوە.

عەلیرەزا مەیبیدی: پێشتر ستالین هەمان قسەی دەکرد.

مەنسور حیکمەت: ستالین ئەمەی نەوتووە. ستالین هیچی لەبارەی بۆچوونەکانی ناو حیزب نەگوت. ستالین باسی پیشەسازیکردنی ڕووسیا و نەیاران و لایەنگرانی ئەم جۆرە پیشەسازییە و ئەو سیستەمەی "سۆسیالیزم لە وڵاتێکدا" و پرسەکانی دیکەی کرد؛ کە دەتوانین دواتر باسی بکەین. ئەمە قسەی تۆنی بلێرە. ئەمە لەدوانی هەموو لایەنێکی سیاسییە کە ئەگەر کەسێک لەگەڵ پلاتفۆرم و بەرنامەکەیدا ڕازی نەبێت، ئەوە بە سروشتی چاوەڕوان دەکرێت لە خۆی و ئەوانی تریشەوە بیانەوێت ڕێگاکان جیاببنەوە. ئەمە شتێک بوو کە خۆمان کردمان؛ کاتێک لە حیزبەکانی تردا بیرمان لەوە دەکردەوە کە جێگای ئێمە نەماوە. ئەمە بەو مانایە نییە کە حزبێکی چەپ بەبێ گوێدانە ئەوەی کە چەپ بێت یان ڕاست، دەتوانێت هەر بۆچوونێک لەخۆ بگرێت. ئاخر ئەم حزبە بەرنامەیەکی سیاسی هەیە کە دەبێت سەرپەرشتی بکرێت…

عەلیرەزا مەیبدی: کاک حیکمەت، ژمارەیەکی زۆر حزبەکەیان بەجێهێشتووە، لەنێویاندا پێنج کەس لە کۆمیتەی ناوەندی، کە پێموایە لەڕووی چەندایەتییەوە ژمارەیەکی بەرچاوە، دواتر تۆ وتت دوای ئەوەی ڕۆیشتن و بەیاننامەیەکیان دا، بەمان دەرکەوت کە ئەم پشتبەستنە بەم خاڵە ئەوە نیشان نادات کە سەرکردایەتی حزبەکە لە ژوورێکی کۆنکرێتی پتەودا خۆی حەشارداوە و نەیزانیوە چی لە نێوان ئەندامان و تەنانەت گروپی سەرکردایەتییەکەیدا دەگوزەرێت؟

مەنسور حیکمەت: نەخێر دەزانین، بەڵام ئەوەی لە حزبی کۆمەنیستی کرێکاریدا نییە کە نیشانەی مەدەنیەت و پێشکەوتنخوازی ئەمەیە، پشکنینی بۆچوونەکانە. بە پێچەوانەی حزبی دیموکراتی ئەمریکی، حزبی کرێکارانی بەریتانیا، حزبی ستالین، یان حزبی چین، ئەوخوەمان نییە بچینە ماڵی کەسێک ئەگەر هەست بکەین ناکۆکن و دان بەوەدا بنێن کە جیاوازی چییە. ئه گه ر ئه و که سه ی جیاوازی هه یه جیاوازییه که به هێنده گرنگ بزانێت که بتوانێت له کۆبوونه وه حزبییه کاندا ڕایبگه یه نێت، میلله ت له باره وه ده زانیاریاندەبێت. من و تۆ و ئەوانی تر تێدەگەین کە ئەم هاوڕێیانەمان جیاوازییان لەگەڵ ئێمەدا هەیە. لە کۆنگرەی حیزب کە ساڵێک لەمەوبەر بەسترا پلاتفۆرم و ئاڕای ئۆپۆزسیۆنمان لە حیزبدا نەبینی. پلینۆمی بەرفراوانی کۆمیتەی ناوەندی حیزب، کە تێیدا جگە لەو سی و چوار کەسەی باسم کرد، چل کادری حیزبی دیکە بەشدارییان تێدا کرد، واتە حەفتا و چوار

کۆمۆنیستە پلە یەکەکانی ئەم حیزبە، لە هۆڵێکدا کۆبوونەوە و چوار ڕۆژ دانیشتن و گفتوگۆیان کرد، لە لایەن هیچ کەسێکەوە ڕاگەیاندنی هیچ جوازایەکمان نەبینی. ئەم هاوڕێیانە خۆیان ئەندامی کۆمیتەی ناوەندیش بوون و دیسان خۆیان بۆ هەمان ئەو پێگانە کاندید کرد کە پیشتر هەیان بوون. هەندێک جار هەڵدەبژێردرابوون. دەمەوێت ئەوە بڵێم کە ئێمە ئەرکمان لەسەر شانە باسی ئۆپۆزسیۆنی خۆمان بکەین، ئەوانەی هەست دەکەین ناکۆکییان لەگەڵ ئێمە هەیە. ئەمە ئینکویزیشن و پشکنینی بۆچوونەکانە و ئەمە ئەم خووەمان نییە. بەپێچەوانەوە ئێمە چاوەڕێین، پێمان وایە کە کەسانی سیاسی و خەباتکار کە دەزانن چییان دەوێت بیست ساڵە، هەرکاتێک گەیشتنە ئەو بڕوایەی کە کاتی ئامادەیی بۆ گفتوگۆکانیان هاتووە، دەیڵێن. هەندێکیان گوتیان، نووسیویانە، وەڵامی نووسراویان پێگەیشتووە و هەموویان لە ماڵپەڕی حیزبدان.

هەرکەسێک حەزی لێیە دەتوانێ بچێتە سەر ماڵپەڕی حیزب و ئەم باسە ناوخۆییانەی کۆمیتەی ناوەندی دابەزێنێ و بیخوێنێتەوە. دەمەوێت بڵێم بابەتەکە ئەوەندە کراوەیە، نەک هەر دەمانزانی کە ڕەنگە ناڕەزایی هەبێت، ئامادە بووین باسی بکەین ئەگەر کەسێک هێنایە ئاراوە. ئێمە ئەمەمان کرد و دوای ئەم باسانە هەندێک کەس ڕۆیشتن. سەرکردایەتی حیزب پابەندە بە ئاڵای حیزبەوە. بە پێشخستنی ئەو خەباتە. ئێمە سەندیکایەکی کرێکاری نین کە بەرپرسیار بین لە خزمەتکردنی ئەندامان؛ یان ئێمە یانەیەک نین کە پابەند بین بە دروستکردنی کۆدەنگی لە نێوان ئەندامەکانی و مافی ئەندامەتی پارەدەرەکانی. پارتێکی سیاسییە کە ئاڵاکەی سەربەخۆ لە ئەندامەکانی، پێشتر لە کۆمەڵگادا هەڵکراوە. ئەگەر کەسێک بیەوێت ئەو ئاڵایە پێشێل بکات، نەریتی ئەم بزووتنەوەیە سیاسییە، نەریتی هەموو لایەنێکی سیاسی ئەوەیە کە ئەو کەسەی خۆی لە ئامانجەکانی حزبێک دوور بخاتەوە، ئەو حیزبە بەجێدەهێڵێت. و ئەمەش جێگای سەرنجە، لە پێوەندی لەگەڵ ئەوەی کە حیزبەکەمان داخراو نییە، کە تەنانەت کاتێک ئەم باسانە وروژێنران، بچوکترین قسە لەسەر پێویستی جێهێشتنی ئەم حیزبە لەلایەن ئەو چەند هاوڕێیەی کە ئەم باسەیان لەسەر هەلومەرجی سیاسی وروژاند، نەکرا لە ئێران. ئەوە ڕابەرایەتی ئەو حیزبە و ئۆفیسی سیاسی حیزبی کۆمۆنیستی کرێکاری نەبوو کە داوای لە هەر کەسێک کرد بچێتە دەرەوە. بەڵام ئەوانەی خۆیان هەستیان بە جیاوازییەکانیان دەکرد پێش ئەوەی بڵێن ڕۆیشتن. چونکە پێیان وابوو دەبێ بچنە دەرەوە و بیڵێن.

عەلیرەزا مەیبدی: باشە ڕەنگە هەستیان بەوە کردبێت کە کەشوهەوای

ناوخۆی حیزب ئەوەندە قورسە کە ناتوانرێت پەروەردە بکرێت. ڕەنگە کێشەکە ڕەگ و ڕیشەی لە تێدا هەبێت؟

مەنسور حیکمەت: کێشی ناوەوەی حیزب، من ئینکاری ئەمە ناکەم، دەبێ قورس بووبێت بۆ کەسێک کە ڕۆیشتبێت. من خۆم دەخەمە شوێنی کەسێک کە لە حزبێکی تردا دادەنیشێت، با بڵێین لە حزبی دیموکراتی ئەمریکا، و دەگەمە ئەو ئەنجامەی کە ئەلگۆر نوێنەرێکی باش نییە و پێویستە دەنگ بە جۆرج بوشی دووەم بدات. باشە ئەم کەسەش لە حیزبی دیموکراتدا هەست بە کێشەکی قورس دەکات، نابێت ئەمە بێت، پێویستە بەرگری لە کاندیدی حیزبەکەی بکات. دەمەوێت ئەوە بڵێم دژایەتیکردنی ئۆرگانی سەرەکی حیزب و هێڵی فەرمی حیزب شتێکی سروشتییە، ئەمەش کێشەکی قورس بۆ ئۆپۆزسیۆن دروست دەکات. پرسیارەکە ئەوە نییە کە کەشوهەوا قورسە یان نا، پرسیارەکە ئەوەیە ئایا دەرگاکانی دیموکراسی نێو حزبی بەڕووی کەسێکدا کراوەن یان نا؟ پرسیار ئەوەیە ئایا ڕێز لە مافەکانی دەگیرێت یان نا؟ پرسیار ئەوەیە ئایا هیچ کەناڵێک هەیە قسەی لەسەر بکرێت و ئایا ئەم کەناڵانە یاساییە یان نا؟ لە دیموکراسیدا باس لە ئازادی و ئەگەرە یاساییەکان دەکەین. دیموکراسی ئەوە نییە کە ئایا فەرشی سوور بۆ نەیارەکانمان ڕادەخەین یان نا. دیموکراسی لەسەر ئەوە دامەزراوە کە ئەگەر کەسێک بیەوێت شتێک لە جیاواز بڵێت، دەتوانێت بە شێوەیەکی یاسایی هێزی بۆ کۆبکاتەوە. ئەگەر بیەوێت ڕێبازێک بگۆڕێت، دەتوانێت. ئەگەر بیەوێت لە شوێنێک دەنگ بدات، دەتوانێت. ئەگەر بیەوێت خۆی کاندید بکات، دەتوانێت. هەموو ئەم دەرگایانە بەڕووی هەموو ئەندامانی حزبی کۆمۆنیستی کرێکاریدا کراوەن. بەڵام ئەگەر کەسێک پێی وابێت ئەگەر لێرە ئەمە بڵێم پێنجەم لێدەدرێت، ئەوا با بڵێم، ئەمە کێشەیەکی تری شەخسی ئەو کەسەیە. نەیتوانی ئەو کارە بکات. دەیتوانی بوەستێت و شەڕ بە بۆچوونەکانی بکات. هیچ کێشەیەک نەبوو. بەڕێکەوت زۆرترین ڕەخنەیەک کە ئەندامانی حیزب لە ئینتەرنێتدا لە دەستەکارکێشاوەکسنیسن گرت، ئەوە بوو کە بۆچی ناوەستان و قسەی بیروڕای خۆتان بکەن، بۆ ئەوەی بتوانن وەڵامی خۆتان وەربگرن؟ ئەمە شتێکی سەرنجڕاکێشە، ڕەنگە بە ئەوە باش بێت کە بزانن: ئەندامانی حزبی کۆمۆنیستی کرێکاری تۆڕێکی ئینتەرنێتی فراوان و چات ژوورێکیان هەیە کە هەموان بەبێ هیچ سانسۆرێک دەتوانن قسەی لەسەر بکەن. دەمەوێت بڵێم ئەگەر ستالینیستێک بە پەڕشوتەوە بچێتە ناو حیزبەکەمانەوە و بیەوێت دەمی ئەندامانی حیزب ڕابگرێت، ئەوا ناتوانێت. لە ئەنجامدا هەموو کەس مافی قسەکردنی هەیە و ناوەکی چالاکی حزبی کۆمۆنیستی کرێکارییە. بەڵام

ئەوەی کەسێک هەست دەکات چیتر لەگەڵ هاوڕێیانی پێشووی هاوڕا نییە و سەر بە ئێرە نییە و دەڕوات، ئەمەش گومان لەسەر ئەوانەی ماون دروست ناکات. ئەو کەسە بڕیاری داوە بەم شێوەیە خەبات بکات. ڕەنگە ئەگەر لەم حیزبەدا بیت و بۆچوونەکانت جیاواز بن، بێن بەرگری لە بۆچوونەکانتان بکەن لەناو حیزبدا و گفتوگۆ بکەن و هەوڵی کۆکردنەوەی هێزی بۆ بدەن. هاوڕێکانمان بەم شێوەیە بڕیاریان دا. دەمەوێت بڵێم پرۆسەیەکی سیاسی و میتۆدی سیاسی تێپەڕێنراوە. ئەمە هەموو ڕۆژێک لە پارتە ڕۆژئاواییەکان ڕوودەدات. با وا دابنێین لایەنگران و نەیارانی ئەوروپای یەکگرتوو لە حیزبی کۆنەپەرستی ئینگلتەرادا گفتوگۆیەک دەکەن و کەس سەرکردایەتی حزبە ڕۆژئاواییەکان بە نالێبوردە تۆمەتبار ناکات.

عەلیڕەزا مەیبدی: بەڵام هەردوو فراکسیۆن لە خودی حیزبدان، لە ژێر سەقفی حیزبدان. ئایا گرنگیت دا؟

مەنسور حیکمەت: مەرج نییە. لە هەڵبژاردنەکانی داهاتووی پەرلەمانی ئەوروپادا، پارێزگارانی لایەنگری یەکێتی ئەوروپا، دیسیپلینی پارتەکەیان بەجێهێشت و پارێزگارانی لایەنگری ئەوروپییان پێکهێنا، ئەوانیش بڵێن قسەی بێ بنەماو ناڕەوا بە ڕابەرایەتی حزبەکەیان بڵێن لە بڵاوکراوەکانی دەرەوەدا. تا ئێستا کەس نەچووە ئەخەی کاک هیس بگرێت و بڵێت کاکە بۆ بەرگەی ئەمەت نەگرت؟ دەڵێت باشە بۆچوونی جیاوازە.
عەلیڕەزا مەیبدی بەڕێز حیکمەت تۆ وتت لە حیزبێکدا پرەنسیپ هەیە کە دەبێت هەموو ئەوانەی لەم حیزبەدان ڕەچاوی بکەن. بەڵام لە هەر حاڵەتێکدا ئەم پرەنسیپانە لە هیچ لایەنێکدا دەرناکەون. ئەم بنەمایانە دەتوانرێت چاک بکرێتەوە و پێداچوونەوەیان بۆ بکرێت. دەمەوێت بزانم کەسێک لە حزبەکەتان ناڕەزایی هەیە بەرامبەر بە سیاسەت و هەڵوێستەکانی ڕابەرایەتی یان دەیەوێت بیگۆڕێت، ئایا ئەمە بە پێشێلکردنی پرەنسیپەکان دەزانن؟

مەنسور حیکمەت: پێشێلکردنی پرەنسیپەکان؟ ئەوە بەندە بەوەوە کە ناڕەزاییەتییەکەی چییە. بۆ نموونە ئێمە حزبێکین کە پشتیوانی لە جیاکردنەوەی دین لە حکومەت دەکەین. ئەوە ڕاستە؟ ئەگەر کەسێک لەم حیزبەدا ئەو ئاڵایە بەرز بکاتەوە کە هیچ عەیبێک لە کۆماری ئیسلامیدا نییە، من ئەوە بە هێرش بۆ سەر بنەماکانی ئەم حیزبە دەزانم. ڕەنگە هێرشی زارەکی سەربازی بێت، بەڵام من ئەمە بە دژی یەکێک لە پرەنسیپەکانی ئەم حیزبە دەزانم. بەڵام تا ئێستا هیچمان لەسەر پەیوەندییەکانی ئەم حیزبە نەگوتووە. ئەو باوەڕەی کە

مرۆڤەکان دەتوانن بە توندی لەگەڵ یەکتر ناکۆک بن، بەڵام لە هەمان کاتدا ڕێز لە مافەکانیان بگرن، بنەمای ئەم حیزبەیە. دەبێت ئەوە لەبەرچاو بگرین کە ئەمە ئەو کولتوورە سیاسییەمان داهێناوە کە حیزبی تێدا بنیات دەنێین. کولتووری سیاسی ڕۆژهەڵاتی و ئێرانی و ئەو کولتوورە سیاسییەی کە لە خنکاندا گەورە بووە، ئەو کولتوورە سیاسییەی کە بە ماوەیەک ڕەفتاری گەریلا تێیدا بنیات نراوە، کولتووری خۆنەویستی بە کەڵک و لە هەمان کاتدا خۆبەزلزانینی بە کەڵک، کولتووری دیسیپلین، هیچیان نییە دروستکردنمان. لە ئەنجامدا ئەگەر ڕەچاوکردن، گومان، دوودڵی، نەبوونی کراوەیی، بە نموونە، لە کەسێکی سیاسیدا مومکین بێت، ئەوە بەهۆی پەیوەندییەکانی لایەنێکی دیاریکراوەوە نییە. دەکرێت بەشێکی بە لاوازی کولتووری سیاسی لە وڵاتێکدا بگەڕێتەوە. پێم وایە ئەگەر کەسێک لە حیزبی کۆمۆنیستی کرێکاریی ئێران دژی هەر شتێک و هەر کەسێک بێت، هیچ کێشەیەکی یاسایی نییە. ڕێک لە هەموو لایەنەکانی جیهان زیاتر ئاماژە بە قسەکردن هەیە بە کەسێک. کۆنگرەکانیان لە کاتی خۆیدا دەبەستن. زۆرێک لە ئەندامانی ئەم حیزبە ڕۆژنامەی سەربەخۆی خۆیان بڵاو دەکەنەوە. تۆ خۆت ئەمە دەزانیت. ئەگەر گریمانە بکەین کە ئۆرگانی ناوەندی حیزب دەرگای خۆی بەڕووی بیروڕای دژبەری حیزبدا دادەخات، زۆر بڵاوکراوە و ڕادیۆ هەن کە ئەو هاوڕێیانە دەتوانن بە ئاشکرا قسەکانی خۆیان بخەنە ڕوو. دەبێ بینیبێتتان هەر ئەندامێکی ئەم حیزبە بە ناوی خۆیەوە بە ڕۆژنامەکە لێدوان ئەدات. دەمەوێت ئەوە بڵێم کە کراوەیی ئەم حیزبە هێندە بە باشی بەڕێگەی لەسەرە کە کەس ناتوانێت بڵێت بۆچوونی جیاواز لەم حیزبەدا تەحەمول نەکراوە. بەڵام چاوەڕێی ئەوە مەکەن بڵێین بۆچوونێکی ناکۆکی هەیە تەنها لەبەر ئەوەی بۆچوونێکی جیاوازی هەیە، بۆیە با هەموومان گوێی لێبگرین. ئەمە جیاوازی بیروڕامان هەیە و لەگەڵ یەکتر گفتوگۆ دەکەین. ئەوەندەی ئەو باوەڕدارە و سۆزدارە بە بۆچوونەکەی، منیش هەم وباسی لەگەڵ دەکەم. وە ئەگەر لە پلینۆم یان کۆنگرەدا نەیتوانی دەنگی زۆرینە بەدەست بهێنێت و لە دیبەیتەکەیدا شکستی هێنا، ئەوە خەتای من نییە. ئەمە میکانیزمی دیموکراسی سیاسییە. با لەبیرمان بێت دیموکراسی پەیوەندی بە مافی زۆرینە هەیە نەک کەمینە. دیموکراسی ناو حیزب واتە چۆن گەرەنتی ئەوە بکرێت کە زۆرینەی ئەو حزبەی کە بەرنامەی حیزب قبوڵ دەکات هێڵەکەی بەرەو پێشەوە دەبات. ئەمە پێناسەی دیموکراسییە. هەروەها پێویستە بە چەند بڕگەیەک ڕێز لە مافی کەمینەکان بگیرێت. دیموکراسی ناو حیزب وا دەکات ئەو کەسەی بەرنامەی حیزب قبووڵ نەکات خۆی لە پەراوێزی حیزبدا ببینێتەوە. ئەمە دیکتاتۆریەت نییە، ئەمەش نیشانەی

دیموکراسی ناو حزبە. ئەگەر کەسێک تەنها لەبەر ئەوەی بۆچوونی هەیە بتوانێت ئەم بۆچوونە بەسەر زۆرینەی ئەو حزبەدا بسەپێنێت کە لە کۆنگرەیەکدا بەرنامەی حزبەکەیان پەسەند کردووە، ئەوا ئەمە لەبەردەم دیکتاتۆریەتدایین. ئەگەر پێنج ئەندامی کۆمیتەی ناوەندی حیزب بتوانن سیاسەتی حیزب بگۆڕن، دۆخێکی زۆر ناتەندروست دەبێت.

عەلیرەزا مەیبدی: بەڕیز حیکمەت، گروپەکەت لەم ساڵانەی دواییدا یەکێک بووە لە گروپە چالاکەکان. بۆی ئەو بڵاوکراوانەی کە بڵاوی دەکەیتەوە بەرچاوە. دەوترێت ئینتەرناسیۆناڵ زۆرترین بڵاوبوونەوەی گۆڤاری ئۆرگانە لە دەرەوەی وڵات. وە نزیکەی خۆم کە لە ڕادیۆ کار دەکەم، شاهیدی ئەوە بووم کە هەموو ڕۆژێک ڕاگەیاندن و لەدوانی لایەنە پەیوەندیدارەکانی حزبەکەت زیاتر لە ڕێگەی فاکس و تەلەفۆنەوە بڵاودەکرێنەوە. ئێستا پرسیارەکەم ئەوەیە ئایا یارمەتی لە کەس وەردەگریت؟ لە وڵاتێکەوە؟ لە ڕووی داراییەوە؟

مەنسور حیکمەت: بەداخەوە نەخێر. تا ئەم ساتەوەختە یارمەتیمان لە هیچ حکومەتێک وەرنەگرتووە کە باج لە خەڵکی خۆی وەربگرێت. ئەمە لە هیچ گروپێکی سیاسی هاوکاریمان وەرنەگرتووە. ئەو یارمەتییەی کە پێمان دەدرێت لە بنەڕەتدا یارمەتی تایبەتی خەڵکە.

عەلیرەزا مەیبدی: داوای یارمەتیت لە هیچ وڵاتێک نەکردووە؟

مەنسور حیکمەت: ئێمە داوای هاوکاریمان لە هیچ وڵاتێک نەکردووە. ئێمە ئەمە ڕەت ناکەینەوە و بە یەکێک لە مافەکانی خۆمان دەزانین. ئێمە هیچ دوودڵییەکمان نییە لە وتنی ئەم قسەیە بە ئاشکرا ئەگەر هەرگیز داوای یارمەتی لە وڵاتێک بکەین. ئێمە ئەمە بە نکۆڵیکردن لە ڕاستگۆیی و یەکپارچەیی و سەربەخۆیی حیزب نازانین. چونکە هەرکاتێک ئەم یارمەتییەمان وەرگرت، دەڵێین بە مەرج و بە خەرجی حیزب وەرمانگرتووە. بەڵام تا ئێستا ئەم کارەمان نەکردووە. زۆرێک لە حیزبەکانی تری ئێران تا ئێستا ئەم کارەیان کردووە و تەنانەت یەک لەسەر دەمان توانای دارایی خۆیان نەبینیوە. ئێمە ئەمەمان نەکردووە. بەپێی بڕیاری فەرمانگەی سیاسی ئەو حزبە، کە پێشکەش بە پلینۆمی داهاتووی حزب دەکرێت بە دیاریکردنی ڕاسپاردن و پەسەندکردنی، لە هیچ بزووتنەوەیەکی ئیسلامی و حکوومەتێک هاوکاریمان پێناگات. دەمەوێت بەڵام سنووردارکردنی ئەمە (ئەی حکومەتێکی غەیرە ئیسلامی؟) ئەگەر حکومەتێکی غەیرە ئیسلامی بیەوێت بەبێ مەرج یارمەتیمان بدات، ئێمە درێغی ناکەین لە وەرگرتنی.

عەلیرەزا مەیبدی: پارە لە قەزافی وەردەگریت؟

مەنسور حیکمەت: حکومەتی عێراق کە حزبی دەستە خوشکی حزبەکەمان لەدەخی شەڕدایە لەگەڵیدا و ئەمەش هیچ پەیوەندییەکمان بە وڵاتانی ئیسلامییەوە نییە. بەڵام ئەگەر وڵاتانی غەیرە ئیسلامی پێیان وایە بەرژەوەندییەکانیان پەیوەستی بە بەهێزکردنی حزبی کۆمۆنیستی کرێکاری هەیە، ئەمە هیچ کێشەیەکمان نییە. بەڵام هیچ شتێک شاراوە نییە و ئامادەین بەبێ هیچ کەت ومەرجێک هاوکاری وەربگرین. بەڵام ڕووی نەداوە و نەمانبووە. ویستم بڵێم ئەمە لەم بابەتەدا هیچ شەرمێکمان نییە. ئەمە حیزبێکی واقیعین. جیهان جیهانێکی گەورەیە و شەڕکردن پەیوەستی بە ئاسانکاری هەیە. ئەگەر کەسێک پێی وابێت پارە بخاتە ناو ئەکاونتەکانمانەوە سوودی هەیە بۆی، ئەوا خۆی دەزانێت. ئەمە ئەو دەخە پێبەندیەمان نییە. لە چوارچێوەی حیزبی کۆمۆنیستی ئێراندا کە پێشتر تێیدا بووین، ڕووبەڕووی ئەو هەلومەرجانە بووینەوە. لە ئەنجامدا ئەمە هیچ کێشەیەکمان لەگەڵ ئەمەدا نییە. ئەم مەودای چالاکییەی ئەمڕۆمان بە تەواوی لەسەر شانی ئەندامان و هەڵسووڕاوانی حیزبە.

پرسیاری گوێگران

عەلیرەزا مەیبدی: چەند خولەکێکی تر لەگەڵ کاک حیکمەت دەبین. دەچینە سەر هێڵ و لە هێڵی پێنجەوە دەست پێدەکەین.

یەکەم گوێگر: ویستم پرسیارێک لە بەڕێز حیکمەت بکەم. با وا دابنێین ئاغای خاڵخالی هاتەتە ئەمریکا کە وڵاتێکی دیموکراسی و ئازادە و سەد لایەنگرانی کۆبوونەتەوە و دەیەوێت قسەیان بۆ بکات. ئێستا ئەگەر بچین بە دار و چەقۆ لێیان بدەین، هەمان ئەو کارەمان کردووە کە کاک خەڵخاڵی لە ئێران دەیکات. جگە لەوەی کە دەسەڵاتەکەی زیاتر لەوەیە و دەمانچە و کەرەستەی دیکە بەکاردەهێنێت، ئەمەش ناتوانین بەکاریان بهێنین چونکە ئیمکاناتمان نییە. پێت وایە ئەمە ڕاستە؟

مەنسور حیکمەت: سەرەتا با پیرۆزبایی لەم هاوڕێ جوامێرەمان بکەم. بەڵام با جیاوازی نێوان ئەو کەیسەی ئەمە هەمانە و ئەو دەسیەیەتان بە باس بکەم کە باسیان کردووە. بەڕای من ئەو نموونەیەی کە دەیهێنێنەوە باش نییە. بێگومان کاک خاڵخالی نموونەیەکە کە دەتوانم نیشانی بدەم کە بۆچی نابێ کۆبوونەوەکەیان ئەنجام بدرێت. گریمان ئایشمان دوای دە و بیست ساڵ لە ڕووخانی ئەڵمانیای هیتلەر ڕۆیشت و لە قودس یان تەلئەبیب کۆبونەوەی هەبوو. پێت وایە خەڵکی ئەوە ڕێگەیان دەدا کە کۆبوونەوەکە ئەنجام بدرێت؟ یان پێیان دەوت تۆ تاوانباری و دەبێت وەڵام بدەیتەوە؟ گریمان ڕاستڕەوی توندڕەوی

ئەمریکا و ئەوانەی بەمبەکیان لە ئەکلاهەما چاندووە و ئەو هەموو کەس و منداڵەیان کوشتووە، بۆن سبێینە لە هەمان شار کەبوونەوەیەک ئەنجام بدەن و هۆکاری کارەکانیان بۆ ڕوون بکەنەوە و تەنانەت بەڵێن بەچی کارێکی باشم کردووە. بەبۆچوونی تۆ، ئەگەر خەڵکی ئەمریکا کەببنەوە پێویستە ئاگاداری بکەنەوە و بڵێن کە تۆ لە دەخەڵکدا نیت کە قسە بکەیت، لە دەخەڵکدایت کە وەڵامی تۆمەتەکانت بدەیتەوە، ئایا پێچەوانەی بنەما ئینسانیەکان مامەڵە کراوە؟ بەڕای من نەخێر. ئـازادی ڕادەربڕیـن پەیوەنـدی بە پەیوەنـدی مـرۆڤەوە هەیە لەگەڵ دەسەڵاتێکی باڵای وەک حکومەت. حکومەتی ئەمریکا ناچارە ڕێگە بە خاڵخاڵی بدات قسە بکات. من هیچ گومانێکم لەوە نییە، بەڵام منی قوربانی خۆلخاڵی ، ئەگەر کەسێک ڕێگریم لێبکات بچمە ئەوێ و هاوار و لەقاوی بدەم، ئازادی قسەکردنم هەڵوەشاوەتەوە. لە ئەمریکا کە ئازادی قسەکردن پرەنسیپێکی بنەڕەتی دەستوورە و لە هەموو شوێنێک زیاتر دیارە، هیچ کەسێک ناتوانێت ڕێگری لە مافی حزبی کۆمۆنیستی کرێکاری بکات کە بچێتە کەبوونەوەی هەر کەسێک، تەنانەت بەتاوان بێت و پڕوپاگەندەی خۆی بکات و بەو زمانەی کەخۆی دەیەوێت قسە بکات.ئەو. ئەمەش پراکتیزەکردن و جێبەجێکردنی ئازادی ڕادەربڕینی حزبـی کۆمۆنیسـتی کرێکـاری و قوربانیـانی کـاک خاڵخـالییە. ئەگەر خاڵخالی هات بۆ ئەمەریکا دڵنیابێ ئێمە دار و چەقۆ بەکارناهێنین، کە بەڕاستی هەرگیز لە دەستی ئێمەدا نییە، بەڵکو بەیاننامە لە دەستی ئێمەدا دەبێت، ژمارەیەک لاو یان بە تەمەنی قسەزان و تێگەشتوو کە لە نـاوەو دەرەوەی کۆبـونەوەکەدا دەبـن وبۆ خەڵـک دەڵێـن ئەو کابرایەی کە هات لێرەدا قسە بکات لەبنەڕەتدا کێیەو چی کردووە وە بەچی نابێت تریبۆنی بدەنێ

گـوێگری دووەم: سوپـاس بۆ بانگهێشتکردنیـان. چـاوپێکەوتنەکە زۆر سەرنجڕاکێش بوو. بۆ من زۆر بەسوود بوو. ویستم هەستەکانم دەربڕم. بەڕاستی باوەڕم بە حوکمەکەیان هەیە کاتێک گوێم لێیان بوو، بەو شتانەی کە لەبارەی دەستڵەکارکێشانەوەکانەوە گوتیان، من ئەندامی حزبی کۆمۆنیستی کرێکاریم، هەموو ئەوانە ڕاستن. من ڕەخنەیەکم هەیە، نەک لە ئەوە بە شێوەیەکی شەخسیی، بەڵکو بەو شێوەیەی کە پرسیارتان کردووە ئایا ناوی ڕاستەقینەتان ئەمەیە یان نا؛ بۆ جارێک منی بردە کەشوهەوای سین وجیم. ویستم پێتان بڵێم ئەم کارە مەکەن. هەرکەسێک هات بۆ قسەکردن، بە گوێدانە پێگەی سیاسی خۆی، ئەمە و ئەوەش دەزانین چ قەدەغەیەکیان هەیە. با کەسەکە نەخەینە کەشەوە، ناوت چییە؟ ناوی دووەمت چییە؟ پێم وایە ئەگەر ئەم شێوازە بەکارنەهێنین دیموکراسیتر دەبێت.

عەلیرەزا مەیبدی: چاو. ئێستا با بزانین کاک حیکمەت خۆی چی دەڵێت؟

مەنسور حیکمەت: بە بڕوای من ئەم مەسەلەی پرسیار و ناو پرسینە بە بەربەست بوو. لەوانەیە لەبارەی کەسی ترەوە نەپرسن. چونکە پێم وایە وەک بەڕێز موبیدی خۆی دەڵێت بارودۆخی ئەمە بە جۆرێکە کە بانگەشەکردن لە بەرژەوەندی هەموومان و بزووتنەوەکەماندایە. من هیچ شتێکی خراپی تێدا نابینم. من بە شەخسی ئەم حاڵەتە تایبەتەم بە گوناه وەرنەگرتووە. ڕۆژنامەنووسێک پرسیارێک دەکات و منیش وەڵامم دایەوە. ئەگەر وتم مەپرسە یان دواتر وەڵامت دەدەمەوە لەوانەیە وێنەیەکی خراپتری دابێت. ویستم بە هاوڕێکەمان بڵێم کە من بە شێوەیەکی شەخسی هەستم بە هیچ ناڕەحەتییەک نەکردووە لەم پرسیارەدا.

عەلیرەزا مەیبدی: ڕوونکردنەوەیەکی زۆر کورت دەدەم: لە سن وجیمدا کۆنتڕۆڵێ هەیە، واتە دەربازبوون نییە، تۆ پرسیارێک بکە، ئەو لایەنەی قسەت لەگەڵ دەکات دەبێت وەڵامی بداتەوە، لێرە من هیچ کۆنتڕۆڵێکم نەکرد، من وتی ئەگەر ئارەزووی ئەوە بکەن، لەگەڵ کاک حیکمەتیش بڕیار بوو بڵێت کە هەر کە بینیبیان کە نایانەوێت وەڵامی پرسیارێک بدەنەوە، من وەڵامی نادەمەوە. وە ئەمەش قبوڵمان کرد. هیوادارم هەڵەی تێنەگەیشتنەکە پاک بووبێتەوە.

گوێگری سێیەم: من خلعەتبەریم و سڵاو لە کاک حیکمەتیش دەکەم. ویستم بە کاک حیکمەت بڵێم ئەو پرسیارەی ئێستا دەیکەم، چل ساڵە لە هاوڕێ کۆمۆنیستەکانم دەپرسم. من خۆم کۆمۆنیست نیم، بەڵام لە ماوەی کارلێکە درێژخایەنەکانم لە دەرەوەی ئێران گرنگییەکی زۆرم بەم بابەتە داوە و هەرگیز نەمتوانی وەڵامێکی ورد بەدەست بهێنم. ڕەنگە ئەوان یارمەتیدەرمان بن بۆ ئەوەی ئەم کەدەم بە ڕوون بکەینەوە کە کاک حیکمەت لەبارەی حزبی کۆمۆنیستی کرێکارییەوە دەیخاتە ڕوو. کاتێک باس لە کۆمەڵگەی کرێکاری دەکەین و بەڵێن بە کرێکاران دەدەین کە دەمانەوێت ئیمکاناتی گونجاو بۆ ژیانی کۆمەڵایەتی یان هەلومەرجی کاریان بۆ دابین بکەین، ئەوە دوو شێوەی هەیە، یان دەمانەوێت لە ڕێگەی حکومەتەوە ژینگەی کارکردن بۆ کرێکاران دابین بکەین یان لە ڕێگەی کەرتی تایبەتەوە با تایبەتمەندی بدەین بە کرێکار و هەموو مەرجەکانی خۆشگوزەرانی ژیان بۆ کرێکارەکە دابین بکەین. کاتێک کاک حیکمەت باس لە ئازادیی کارکردن لە حیزبدا دەکات، لە ئەنجامدا پێویستە ئەم ئازادییە هەبێت بۆ ئەوانەی دەیانەوێت لەناو کۆمەڵگادا بژین، بۆ نموونە کاتێک کەسێک دەست و لە کارگەیەکدا وەبەرهێنان دەکات، بە

دڵنیاییەوە حەزی لێیە سەرمایەگوزاری بکات لەم کارگەیەدا. کاتێک ئەم قازانجە بۆ قازانجی خاوەنکار بێت، بێگومان دەبێت مەرجی کارکردن ئامادەبێت بۆ ئەو کەسەی وەبەرهێنان دەکات، بۆ ئەوەی بتوانێت وەبەرهێنان لەو وڵاتەدا بکات بۆ ئەوەی کەشێکی کارکردن دروست بکات. بەڵام ئەگەر کاک حیکمەت بیەوێت ژینگەیەکی حکومی کارکردن دروست بکات، ئەم ژینگە حکومییە بۆ ماوەی ٦٠ یان ٧٠ ساڵ لە ڕێگەی یەکێتی سۆڤیەتەوە جێبەجێ کرا و سەرکەوتوو نەبوو. داوایان لێدەکەم ئەمەم بۆ ڕوون بکەنەوە.

عەلی□ر□زا م□یب□دی: کاک حیکمەت هەو□ب□د□ لە دوو سێ خولەکدا ڕوونکردنەوە بدەی.

مەنسور حیکمەت: ئەم قسانەی هاوڕێمان کاک خەعەاتبەری کرد، قسەیەکی گ□رنگە دەربارەی ئابووری سۆسیالیستی، شێوازی دامەزراندنی، پەیوەندییە کۆمەڵایەتی و یاساییەکانی بەرهەمهێنان، چارەنووسی خاوەندارێتی، خاوەندارێتی بەکۆمەڵ و دەوڵەت. دەتوانم ئەم باسە زۆر بە کورتی بڵێم بۆ ئەوەی بیرۆکەیەک بدەم کە بیروڕام چییە. بەڵام وەڵامەکە بەسە (ئێوە دەڵێن: دەتوانین ئەمە بۆ دەرفەتێکی تر جێبهێڵین) بەڵێ، سەیری هەبوونی سەرمایە و هەبوونی سەرمایەی کاش و خودی مەقولەی پارە و ئەوەی کە مەکینە و پارە یەک خاوەنیان هەیە و ل□ بەرانبەریشدا هەندێک کەس لە ناو کۆمەڵگەدا کە خاوەنی هیچ شتێک نین و ئەوان دەبێت کار بۆ ئەو کەسانە بکەن کە خاوەنی شتێکن و بەشێک لە بەرهەمەکە وەربگرن، ئەمە پەیوەندییەکی کۆمەڵایەتییە کە لە سەرەتای ژیانەوە بوونی نەبووە، هەروەها بڕیار نییە ئەبەدی بێت. سەرمایە دیاردەیەکی مێژوویی سنووردارە. سەرەتای هەیە و هیوادارین کۆتایی هەبێت. دەکرێت وا گریمانە بکرێت کە کۆمەڵگا بەشێوەیەکی جیاواز خۆی ڕێکخستووە بەجۆرێک کە خاوەندارێتی ئامرازەکانی بەرهەمهێنان (کە دەتوانێت بە پارە خۆی نیشان بدات) و دەسەڵاتی جوڵاندنی ئامرازەکانی بەرهەمهێنان لە دەستی تاکەکاندا نەبێت. کۆمەڵگایەک دەکرێت وا گریمانە بکرێت کە هەموو کۆمەڵگا خاوەنی هەموو شتێکە و هەرکەسێک بە پێی ئەرکی هاوڵاتیبوون یان بە پێی بەرژەوەندی خۆی بەشداری لە بەرهەمهێنانی کۆمەڵایەتیدا دەکات، وەک مارکس دەڵێت ئەگەر زۆری هەبێت. زۆر جێگای سەرنجە کە بۆ نموون□ کاک خ□لعتب□ری لە بنەماڵەی خۆیدا هیچ پەیوەندییەکی مووچەخۆری نییە. لەوێ هەموو شتێک هی هەموو کەسێکە و هەر کەسێک بە پێی توانا و بەرژەوەندی خۆی لە کاروباری خێزانیدا هەرچی پێی خۆشە بیکات و خێزانیش لە شوێنی خۆیدا یە. بەڵام کە گەیشتینە کۆمەڵگا، یەکسەر

هەندێکمان ناچار دەبین لە بوون دەربچین و دەبێت هەموو ڕۆژێک بەیانی تا شەو جارێکی تر بچینە سەر کار و هێزی جەستەیی و فیکری خۆمان بفرۆشین و لە کۆتاییدا دوای شەست ساڵ هیچمان نەبێت. ئەو کەسەی بە پارە و بە خاوەندارێتی لە ئامرازەکانی بەرهەمهێنان هاتە ناو ئەو کارە، دوای شەست ساڵ کە من کارم کرد، سامانەکەی شەست هێندە زیادی کردووە و تا ئێستاش خاوەنی ئامرازی بەرهەمهێنانی زیاترە. دەسەڵاتی من وەک کرێکارێک خۆی لە زیادبوونی هێزی سەرمایەدا نیشان دەدات. دەکرێت وا گریمانە بکرێت کە کۆمەڵگا ناتوانێت بەم شێوەیە بێت. دەمەوێت ئەوە بڵێم کە ئە وەندە سەرمایە بە ئەزەلی و ئەبەدی مەزانە…

عەلیرەزا مەیبدی: تا ئەم شوێنەت هەبێت. باقییەکەی تر بە شێوەیەکی بنەڕەتیتر لە شێوەکی تردا باس دەکەین.
گوێگری چوارەم: کێشەیەکی بچووکم لەگەڵ کاک حیکمەت هەیە؛ بەرزیشتان هەمان کێشەتان هەبوو. باسی ناوەکەیان بوو. ئەگەر بیەوێت ناوی کاک حیکمەت نازناوێکی وەک کاک هاشمی ڕەفسەنجانی کە خۆی عەلی ئەکبەر هاشمی بەهرمانییە، یان کاک خومەینی کە مستەفاوی بوو، یان سادق خاڵخالی کە گیوی بوو، بە هیچ شێوەیەک ئەم تیۆرە بەدەم نییە. بە پێچەوانەی بیرکردنەوەی ئەو ژنەی کە تەلەفۆنی کرد، بە ئەوەندە پرسیار و وەڵامت دەکردەوە کە دەیانگوت بە تایبەتی ناوەکەی کە سەرەتا گوێم لێ بوو، ناوێکی ئەوپەڕی باش و جوانی ئێرانییە (دەزانی: ژوبین ڕازانی!). ئەمە چی خراپ بوو کە هەر لەسەرەتاوە نەیانگوت؟ با ئێستا ئەم بابەتە بەجێبهێڵین. نامەوێت کاتێکی زۆرت وەربگرم. چونکە زیاتر لە دە بیست ڕۆژێک نییە کە هاتوومەتە شارەکەی ئێوە و پێشتر لێرە نەبووم. کاک حیکمەت ڕوونکردنەوەیەکی بچوک بدە لەسەر ئەوەی ئەم حزبە کۆمۆنیستییە تا ئێستا چی کردووە؟ چونکە لێرەدا هیچم نەبینیوە. لە ئێران کە سەرکردەکەی کاک کیانووری بوو کە ڕۆیشت. هەروەها نووسەرێکی دیکەیان هەبوو بە ناوی ئیحسان تەبەری کە لە ڕۆژنامەکاندا دەیخوێنمەوە، فیقه و پرەنسیپەکانی بۆ کۆماری ئیسلامی دەنووسی.

مەنسور حیکمەت: سەبارەت بەو ناوەش وتم کە خەڵک ناوێکی سیاسی هەڵدەبژێرن، چونکە پێیان وایە لە هەندێک هەلومەرجدا دروستترە. ئەگەر ئەو ڕۆژە بتوانم ناوی بڕوانامەی لەدایکبوونم ڕابگەیەنم، هەمان شتم دەکرد. پرسی تێچووی ئەمنی و مەترسییەکانی ژیان کە دەتوانێت ببێتە بارگرانی بۆ زۆر کەس، وا دەکات کۆمۆنیستەکان ناوی قەڵەمیان هەبێت. زۆرێک ئەم کارەیان کردووە و جێگەی سەرسوڕمان

نییە.

عەلیرەزا مەیبدی: لە شەڕەکانی کوردستان دژی کۆماری ئیسلامی بەشداریت کردووە؟

مەنسور حیکمەت: لە کوردستان ئەندامی سەرکردایەتی حیزبی کۆمەنیستی ئێران بووم کە کۆمەڵە لقی کوردستانی ئەو حیزبە بوو.

عەلیرەزا مەیبدی: لەبیرتان بێت شەوێک لەسەر ئەو ڕۆژانە و چالاکییەکانی ئەم حیزبە لە کوردستان بۆ گوێگرانمان ڕوون بکەنەوە. باشە حزبی کۆمەنیستی کرێکاری چی کردووە؟

مەنسور حیکمەت: پێموایە پێویستە بپرسم کە ئێمە چیمان کردووە کاتێک چاوپێکەوتنمان لەگەڵ دەکەیت؟ باسی ئەم هاوڕێیەی ئێمە باسێکی باش و خراپ و هەڵەیە! چونکە دەرکەوت کیانووری دواتر سەرکردایەتییەکەی داوە بە ئیحسان تەبەری، لە ئەگەری مردنی ئیحسان تەبەری پێش کاک کیانووری و دووەم: کاک کیانووری و ئیحسان تەبەری چ پەیوەندییەکیان بە حزبی کۆمەنیستی کرێکارییەوە هەیە؟ دڵخۆشم کە هاوڕێکانمان ئێستا کە لە دەرەوەی وڵاتن زیاتر دەستیان بە بڵاوکراوەکان دەگات و پێدەچێت زانیاری زیاتریان دەست بکەوێت.

بنەمای ئەم بابەتە زارەکییە. ئەم دەقە لەلایەن ئارش حەمیدی لە شریتی دەنگییەوە دەستکاری کراوە و فاتیح شێخیش دەستکاری وبەراوردی کردووە.
لەو شوێنانەی کە گفتوگۆکان لە دەرەوەی بازنەی چاوپێکەوتنەکەن، بۆ نموونە گفتوگۆ دوولایەنەکانی چاوپێکەوتن لەگەڵ گوێگران لەسەر هێڵی ڕادیۆ، هەندێک بەش لابراون.
بەرهەمە هەڵبژێردراوەکانی مەنسور حیکمەت، پاشکۆی ژمارە ٢ – نیسانی ٢٠٠٧
hekmat.public-archive.net #3780fa.html

گەنجان و ئینتیمای حزبیی.. ستیڤان شەمزینی

پارتی وەک دەزگایەکی مودێرن کۆرپەی منداڵدانی قۆناغی مۆدێرنێتەیە، یان بە مانایەکی تر بەرهەمێکی راستەوخۆی قۆناغی سەرمایەدارییە، بە بۆچوونی مۆریس دوڤژێ (لە رۆژئاوا دروستبوونی پارتەکان دەگەڕێتەوە بۆ دەرەنجامی گەشەسەندنی دەنگدان و بە گشتیبوونی هەڵبژاردن). روون و ئاشکراشە چەمکی هەڵبژاردن و دەستاودەستکردنی دەسەڵاتی رامیاریی پایەیەکی سەرەکی و سترۆکتۆری دیموکراسییە، دیموکراسیەتیش لەگەڵ ئەوەی مێژووی بوون و سەرهەڵدانی وەک چەمک زۆر دێرینە، بەڵام لە بواری کردارییدا بوونی هاوکاتە لەگەڵ قۆناغی کاپیتاڵیزم. دروستبوونی پارتەکان لە خۆرئاوا لە درێژەی پرۆسەیەک بووە کە تیایدا پێویستییەکانی ژیانی هەڵبژاردن و ئاڵوگۆڕی دەسەڵات هێناویەتییە پێش، بەڵام سەرهەڵدان و گەشەسەندنی پارتەکان لە کوردستان لەسەر ئەو بنەما ستانداردە نەبووە و کاردانەوەیەکی نا هۆشیارانە و نامونسەجیمی ستەمی نەتەوەیی سەر گەلی کورد بووە.
لەلایەکی ترەوە تاوەکو ئێستا (ئەم چەند ساڵەی دوای ڕاپەڕینی 1991ی لێدەرچێت) نیشتمانی کوردستان بەهۆی داگیرکاریی دەوڵەتانی ناوچەییەوە، بواری ئەوەی نەبووە سەرەتاکانی دیموکراسیەت دەست پێبکات تا پێویستییەکانی دەنگدان و کێبەرکێی هەڵبژاردن پارتی سیاسیی بە جیاوازیی بیروڕا و بۆچوونەوە بەرهەم بهێنێت. لەگەڵ ئەوەی حزبەکانی کوردستان سەر لە بەریان کۆمەڵێک میلیشیا و یاخیبوو بوون لە دژی ئەو دەسەڵاتە داگیرکەرانەی کوردستانیان بەسەردا دابەشکراوە، ئەم ماوەیەی دوای راپەڕینیش وێنایان نەگۆڕاوە بۆ کۆمەڵێک دامودەزگای مەدەنی و شارستانی کە ئەرکیان رێکخستنی خەڵکانێکی دیاریکراو بێت لە چوارچێوەی گووتارێکی سیاسیی و حزبی هاوبەشدا، بەڵکو کۆمەڵێک دیوەخان و تەکیەی فراوانن بۆ بەندایەتیکردنی ئەندامان تیایاندا. مەبەستم لەوەیە پێتان بڵێم پارتی کوردیی، حزبێک نییە لە چەشنی ئەو پارتانەی لە ئەوروپا و ئەمەریکادا هەن، هەر ئەوەیە تەریقەتەکانن و پێڕەیش و ماکیاژێکی سەردەمانەیان بۆ کراوە، هەر بۆیە ئەم پارتە دەزگایەک نییە بتوانێت لەگەڵ هەموو ئەو ئاڵوگۆڕە نوێیەدا شانبەشان بڕوات لە بەستێنی کۆمەڵگادا روو دەدەن، بگرە خۆی رێگرێکی جیددی ئەو شەپۆلە هاوچەرخەیە لە دنیابینی مەدێرن بەهۆی شۆڕشی پەیوەندیی گرتن و

گڵۆبالیزمەوە ئەگەر دەرگاکانیشی لێ دابخرێت لە پەنجەرەکانەوە دێتە ژوورەوە.
ئەم پارتە لەسەر هەمان قەوانی کۆن و بە هەناسەی سێ چوار دەیەی رابردوو و ب□ هەستی قۆناغی بەرەنگاریی و چەکدارییەوە مامەڵە لەگەڵ ئەو واقیعە نوێیەدا دەکات کە لەۆدێر زەمانەوە مرۆڤەکانی ناوی جێیانهێشتووە و بای بای یەکجاریان لێکردووە، گەنجانی ئەمڕۆمان گرنگترین ئەو توێژەن لە ریفراندۆمێکی نافڕمیدا ئەو مۆدێلە لە پارتەکانیان رەت کردۆتەوە و ئامادە نین لە ژێر چەترەکانیاندا خۆیان سازمان بدەن، بەڵکو لە رووی دەروونی و عەقڵییەوە لەگەڵیدا ناکۆکن و هەمیشە لێی دەسڵەمێنەوە. تاوانەکە (ئەگەر قەرارە تاوان بێت) هی نەوەی نوێ نییە کە خوێنی نوێ و جۆگەی بیری نوێ ناڕژێتە گۆمی لیخنی پارتی کوردییەوە، سوچەکە سوچی حزبەکان خۆیان و بیرکردنەوەی سیاسیی و پارادایمی دیسپلین و فۆرمی کاریانە، کە ناکۆکە لەگەڵ سروشت و خەسڵەتی نەوەی نوێ و بواری کارکردنیان پێ نادات، مەگەر لە کاتێکدا نەبێت ئەو گەنجە خۆی لە خەسڵەتی راستەقینەی گەنجانە دابڕنێت و وەک پیر بیر بکاتەوە و بدوێت و رەفتار بکات، کاتێک دەڵێین پیر مەبەستمان لەو خەڵکانە نییە کە موەکانی سەر و ریشیان سپی بووە، بەڵکو مەخسەد لەو جۆرە کەسە نەریت پارێزانەیە بەشێوەیەکی دۆگما خویان بە نەریتەوە گرتووە و بوونەتە پاسەوانی کولتووری کۆن و بەسەرچوو، هەموو کات بە فەرهەنگی سەلەفی و داڕزیو شاگەشکە دەبن.
پارتە کوردییەکان تا نوکە لەوە نەگەیشتوون بۆچی گەنج لە حزبەکانیان تووڕەیە و چارەیان ناوێن؟ بۆیەکا لە خۆڕا بەبێ هەڵوێست و ناهۆشیار و گەنجانی بێ ئەزموون تاوانباریان دەکەن، بەڵام بە پێچەوانەوە گەنجی کورد کائینێکی زیندووە نەک دێوێکی نوستوو، تەنیا هێز و پارتێکی نوێی دەوێ وەک خۆی بیجوڵێنێت و بیهێنێتە سەر سکەی راستەقینەی کاری مۆدێرن و مەدەنی. بۆ سەلماندنی ئەم بۆچوونەشم ناڕەزایەتییە مەدەنییەکانی گەنجانی خوێندکار و خۆپیشاندانەکانی ساڵی پار و ئەو ناڕەزایەتیانەی لێرە و لەوێ دەیانبینین، وەک نموونە دەهێنمەوە، کە ئەم گەنجە ویستی بۆ کارکردن هەیە و ئامادەیە وزەی خەفەکراوی کارایانە بەکار بهێنێت، بەڵام ب□ ر□نگ□ سواو و تەقلیدییەکان نا، بەڵکو ب□ ر□نگ□یەکی مەدەنی و شارستانی کە هارمۆنی بێت لەگەڵ جۆری ژیان و واقیعی نوێی کۆمەڵایەتی و فەرهەنگیی لە کوردستان.
پارتەکانی کوردستان مەکینەیەکی ژەنگاویی و لە کارکەوتووی ک□ن، هەر لەو شەمەندەفەرانە دەچن بە خەڵووز کاریان دەکرد کە لە سەردەمی داهێنراوە تەکنۆلۆژییەکانی ئەمڕۆماندا بە کەڵکی هیچ

نایەن، مەگەر لە مەزەخانەدا وەک کەلەپوور دابنرێن. کە تا قسەم، قسەیەکی زۆر قورس و رەقە، لانیکەم ئازایەتیم بۆ دەربڕینی دەگەڕێتەوە بۆ بی َغەمیم لە ترسی نان بڕین، ئەویش ئەوەیە بە دیتنی من پارتەکانی کوردستان (راست و چەپ)یان لە پەراسووی چەپی بەعسەوە وەرگیراون و خوڵقێنراون، بۆیە کاتێک بەعس تەواو دەبێت هەڵبەتە پارتە هاوشێوەکانی (وەک پارتە کوردییەکان) دەبێت وەک شنەبایەک بڕۆن و واقیع خۆی دەرگا دەخاتە سەر پشت بۆ هێزی نوێ و مۆدێرن کە گەنج داینەمۆ و بزووێنەری بێت.

ستیڤان شەمزینی
ستوکهولم – سولنا

*ئەم وتارە لە بنەڕەتدا گۆشەیەکی بەردەوام بووە بەناوی (ورتە ورت) لە ژمارە (16)ی رۆژنامەی (ئاڵا) لە رۆژی 2-4-2007 بڵاوبووەتەوە.

ئێوارانە ٢٤.. سەردار جاف

ئەم ئێوارە ژنی چرا
ژووری سارایی و تەنهایمی پڕ کرد بوو لە میلۆدی
ژاوەژاو و ئاپۆڕامی
بە پیاسەی ئیسکان و شەرجە سپارد
ناڵە و گرمەی لەشپروکێن
تابلۆیەکی ترسناکی شار بوو
خورپە و فرمێسکی
بۆ کانیاوی بوخچەی گەڵاوەریوەکان دەنارد
باوەشم پڕ بوو لە مۆزیک
بە هەر کافییەک گوزەرم کردبا بۆ سیرەی چاو لەم دەڕوانێ
هەنگاوەکانم لەو شەقامە کپانە بوون
کە پڕ بوون لە شەڕی چاوانی
دار تووەکان لە لاساریم لەم بێزار بوون
پێکەوە مەیلمان کرد
لەوەڕژی بوو لە گەڵا و تووی باوانی

لە ساتە خەمینەکان
سێبەری بن مەمکەکانی بوونە سابات
بە دەم ڕێوە بووینە گرینۆکی دەم شەوانێ
کە دڵە کوتێ و لەرزینم دێ
هێلانەی دڵ واڵا دەکا و دەبمە میوان ئەرخەوانێ
فرمێسکە بە خوڕەکانم ،
د□□پ بە قژی سوور هاتنە خوارێ
پێڵوم لێکنا و نیشتمە سەر ناوچەوانێ
تەنیایی بە مێرگی ژینما تەی دەکرد و
ئەو سروودی ئەوینی بۆ دەگوتمەوە
سەرابێ بووم کە لە دوور را دەرکەوتم
ئەو هات و باوەشی خەندەی بۆ کردمەوە
خۆم لە خۆما ون و وەڕس
بە قریوە و قاقاکانی ئەو وەئاگا هاتمەوە
پوش و پەڵاشی دەم گێژەڵوکە بووم بە ئاسمانەوە
لە باڵەفڕەی جەستەیدا بە ئارامی نیشتمەوە
بە دەست خۆ نەبوو داسەکنیم
ماچ دوای ماچ بووم و هەموو لێویم بۆ شووشتەوە
ژنی چرا ژینە بە خەراپ و خاسم
خۆشمدەوێی خۆشەویسترین کەسم

٢٦/ ٣ / ٢٠٢٣
ئەڵمانیا

لە نیوەی ڕێ.. کورتە چیرۆک / نەوزاد بەندی

ئەمە کاتی خۆی ، لە دەستی دەرچوو بوو ماچێکی کردبوو.. واتا وەک چۆن بە لای درەختێکا ئەڕۆی ، دەنکێ تووی نیمچە گ□یبو لێ دەکەیتەوە ، بێ ئەوەی بە تەما بیت دەمی پێ شیرین بکەی ، هەروا لەناو دەستتا وەک دەنکی تەزبیحێ ئەیهێنیت و ئەیبەی .. ئەمیش بە هەمان شێوە ، بێ ئەوەی ئاگای لە خۆی بێ و ..بێ ئەوەی نیازی وا بێ خۆشی□ک

ببینە ..ئاوا دەمێکی بە برد و ماچێکی کرد ..زیاتر ڕەنگە نیازی وا بووبێ بەدەنگی بکات ، چونکە مەشکی بردبوو ..قسەی زۆر ئەکرد ..باسی ئەو پەلە پیس و پەخڵانەی ئەکرد کە دەرسی تێدا ئەوتنەوە ، بە جۆرێک ڕۆژ نییە مشک لە تەوالێتەکانەوە بە هەڵەداوان خۆیان نەکەن بە پۆلدا و مناڵەکان نەترسێنن .. هەروەها ئەو دیوارە چەورە چڵکنانەی کە بە کاری هیچ نایەن بەجگە لە ڕوخان .. باسی موچەی بە ئەکرد ، کە بەردەوام دوا ئەکەوێ ، لە کاتێکا دوایش نەکەوێ ، یان تەنانەت پێشیش بکەوێ ، بە کاری چی دێ ؟ نە ئەتوانی گۆشتێکی پێ بکڕی ، نە ئەتوانی تاقمی ناوماڵی پێ بگۆڕی ..نە هیچ .. تەنها ئەبێ بڕۆی بە شوێنە قەڵەباڵغەکان ، لەسەر عەرەبانەکان ، مامەڵەی سەوزە و میوەی کۆن و ڕزیوی پێ بکڕیت ..
قسەی تریشی زۆر ئەکرد .. وەک ئەوەی ڕەنگە خۆکوشتن شتێکی خراپ نەبێ ، چونکە بەردەوام بوون لەم جۆرە ژیانە ، وەک کفر و لە دین دەرچوون وایە ..حەق وایە ئەو مەلا و ڕیشدارە ترسنۆکانەی دەیان ساڵە تەنها قسە ئەکەن ، ئەو ئاسانکارییەیش بە موسوڵمانان بکەن کە لە بارودۆخێکی وادا ، خۆ کوشتن ، نەبێتە هۆی تووڕە بوونی خوا و بێ باوەڕیی …
ئەیویست پێی بڵێ شتی وا چۆن ئەبێ ؟ ..بە تایبەت لەڕێ نان دەست هەموو کەسێ ئەکەوێ ، هەر بۆیە حەق وا نییە ئەوەندە ڕەش بین بێ ..
بەڵام ئەو سوور بوو لەسەر ئەوەی کە بەردەوام بوون لە وەها ژیانێکدا ، ڕەنگە مرۆڤ بە بێ باوەڕیی ببات ..کوا جاران کتێبی ئاینیی ئەسووتان ..؟
هەروەها بە دوور و درێژیی باسی بەرپرسێکی حیزبیی بۆ کرد ، کە بەیاخی سمێڵەکانی لە هی پێڵاوەکانی تەختر بوون ، هەر ڕێژە ئاڵۆشی ناوگەڵی هەرشی بۆ ببات ، خۆی ئەکا بە مەکتەبەکەیاندا و ..لەگەڵ بەڕێوەبەرە شێخ و شەنگەکەیاندا ئەکەوێتە باس و خواسی لابەلا و ..چاو ئەبڕێتە سنگ و ڕانی بەڕێوەبەر و مامۆستاکان و ..دەستەکانیشی لەناو دەراوی شەرواڵە شاڵەکەیدا وون ئەبن ..ئەیووت ئەو سمێڵ بەیاخکراوە ، جووتە ژنیشی هەیە ، بەڵام وەک کەڵەشێرێکی بێ حورمەت لە ناوەختا خۆی ئەکا بە مەکتەبەکەیانا و .. بە بیانووی ئەوەی گوایا مەکتەبەکەیان چالاکی حیزبیی کەمە و ..ناتوانن تەلەبە وکەس و کاریان بکەنە هاوڕێی حیزب ، خۆی لە ژووری بەڕێوەبەر ئەخزاند و .. بە چاوە پڕ شەهوەتەکانیەوە ، بە دوای ئەندامی لەشی بەڕێوەبەردا ئەگەڕا نەک بە دوای ئەندامی تازەی حیزبا ..
ئەم پێی ووت : ئەی بۆچی ڕیسوای ناکەن ؟ تاکە نەعل بکێشن بە سمێڵە بەیاخکراوەکەیا ..
ئەو چاوەکانی زەق بوونەوە ، وەک ئەوەی بترسێ لە پڕ ئەو بەرپرسە

بەو ناوەندەدا تێپەڕێ و گوێی لە شڵپەی ئەو قسەیە بێ کە پێڵاوێکە و نوساوە بە سمێڵە بۆیاخکراوەکەیا ، بە چرپەوە ووتی : چۆن شتی وا ئەبێ ؟ بەڕێوەبەر ئەندامی شانەکەی ئەوە و بۆی هەیە بە نوکە قەڵەمێ هەڵی بداتل□ لادێیەکی دوورە دەستی سەر سنوور ..!

ئالێرەدا ، کە بە چرپە و ترسەوە قسەی ئەکرد ، ئەم هەستی بە جوانییەک کرد تیایدا ، دەمی برد و ماچێکی کرد ..

ئەو سەرەتا بڕوای نەکرد ماچ کرابێ ، دەستێکی هێنا بە لێویدا و ..پرسی : (ئەوە چی بوو ؟)

ئەم وەڵامی نەدایەوە .. بێدەنگیی باڵی بەسەر هەردووکیانا کێشا ..

(چیت کرد ؟ بۆ زمانت لاڵ بوو ؟)

کە بە چرپە قسەت ئەکرد ، لەو مناڵانە ئەچووی کە لە مەتبەخ مەنجەڵێک یاپراخیان قڵپ کردۆتەوە و..بە چرپە بۆ براکەیانی ئەگێڕنەوە ، هەتا ڕێگا چارەیەکیان دەست بکەوێ ، ئیتر حەزم کرد ماچێکت بکەم ..

(یەعنی چۆن ؟)

ئیتر هەر نەیدەبڕییەوە ..کار گەیشتە ئەوەی لێی تووڕە بوو ، نەڕاندی: کابرای سمێڵ بۆیاخکراو سواری خۆتان و مدیرەکەتان بێ ، ئاساییە لە لاتان ، بەڵام وەک مناڵێ ماچێکتان بکەن، دنیا وێران ئەکەن..

(حەدی چیە ؟)

(کێ ؟)

(سمێڵ بۆیاخکراوەکە)

قسەی تریشی زۆر کرد .. وەک ئەوەی کە ئەبێ دوای ڕەمەزان بێتە داوای و .. ئاڵتون و شت زۆر گرنگ نین و .. ئەبێ لە جیاتی مەلا ، قاچاخچیەک بدۆزنەوە و لەناو دەریای ئیجەدا لێکیان مارە ببڕێ و … زۆر قسەی تریش ..

لە سەرەی خۆشگوزەرانیدا.. شکار ڕەسوڵ

لە فیلمی (هەشت و نیو) کابرایەکی ماندو و Eight and A Half دەردەدار دەچێتە لای قەشەیەک و دەلێ:قوربان جەنابی قەشە،من حالم

باش نیە،من دلم خۆش نیە!
قەشەش وەڵامی دەداتەوە و دەلێ:جا بۆ دەبێ دلخۆشبی؟ ئەسڵەن کێ گوتیەتی کە ئێمە دێینە دنیا تا دلخۆشبین؟

جا ئەمنیش دە وەرەقەم هەبوو بریارم دا سەیارەیەک بکرم،بەحساب بۆ ئەوەی دلخۆشبم

گوتیان سەیارەیەک هەیە زۆۆر باشە،نرخەکەشی گونجاوە
چووم ببینم،یەکەم قسە گوتم:کاکە بۆیاغی هەیە؟
کابرا خەریک بوو لێمدا
(سەیارەیەک بە دە وەرەقەبێ حەتمەن بە حال دەرگاکانی پێوەماوە، بۆیاغی چی)
نەوێرام بلێم کاکە گێر و مەکینەی چۆنە، گوتم نەوەک ئەوانیشی پێوە نەما بێ!

چوم تەماشای دانەیەکی کە بکەم، لە سناعە بوو لای فیتەر بووو، لە خاوەنەکەیم پرسی، سەیارەیەکی چۆنە؟گوتی یەک عەیبی نیە، چرکەی تێدا نیە، دەڵێی گوڵە، هەر لەو کاتەدا سێ وەستا ئیشیان لەسەر دەکرد، پێکەنینم هات و هیچم نەگوت.

ساموێل بێکت لە کتێبی (Endgame)دا دەڵێ:
هیچ شتێک هێندەی بەدبەختی پێکەنیناوی نیە.

وەلحاس□ل س□□یارەم بە دوازدە وەرەق□ ک□ری و دوو وەرەقە قەرزداربوومەوە، ئاخیر شت کابرا گوتی:
سەیارەکەش سەقف سڵا یدە، تەماشا دەکەم نیوەی سەقفەکەی پێوە نەماوە و بە نایلۆن و لەزگە گرتویانەو بەوە دەلێ سەقف سڵاااییددد..

جۆکەر لە فیلمی جۆکەردا جوانی گوت:
وامزانی ژیانم تراژیدیایە بەڵام تازە بۆم دەرکەوت کۆمیدیایە